مەككىدە نازىل بولغان | سۈرە ئەھقاف | 35 ئايەت

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ
إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَمَّآ أُنذِرُوا۟ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ۖ ٱئْتُونِى بِكِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَآ أَوْ
أَثَٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ
إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُوا۟ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُوا۟ بِعِبَادَتِهِمْ
كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

ھا، مىم﴿1﴾. (بۇ قۇرئان) غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر﴿2﴾. ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ھەق ئاساستا مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى قىيامەتكىچە قالىدىغان) قىلىپ ياراتتۇق. كاپىرلار ئاگاھلاندۇرۇلغان نەرسىلەردىن يۈز ئۆرۈگۈچىدۇر﴿3﴾. (ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەر اللە نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلارنىڭ (ئەھۋالىنى) ئېيتىپ بېرىڭلار، ئۇلار زېمىننىڭ قايسى قىسمىنى ياراتقانلىقىنى ماڭا كۆرسىتىڭلار، ياكى ئاسمانلارنى يارىتىشتا ئۇلارنىڭ اللە بىلەن ئورتاقچىلىقى بارمۇ؟ بۇ (قۇرئان) دىن ئىلگىرى (سىلەرگە نازىل قىلىنغان) كىتاب ياكى (ئىلگىرىكىلەردىن) قالغان ئىلىم بولسا ماڭا ئېلىپ كېلىڭلار، ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار»﴿4﴾. اللە نى قويۇپ قىيامەتكىچە دۇئانى ئىجابەت قىلىشقا قادىر بولالمايدىغان بۇتلارغا چوقۇنىدىغان ئادەمدىنمۇ گۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ بۇتلار ئۇلارنىڭ دۇئاسىدىن غاپىلدۇر﴿5﴾. قىيامەت كۈنى) ئىنسانلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) توپلانغان چاغدا، بۇتلار ئۇلارغا (يەنى بۇتپەرەسلەرگە) دۈشمەن بولىدۇ، ئۇلار تەرىپىدىن ئىبادەت قىلىنغانلىقىنى ئىنكار قىلىدۇ﴿6﴾.

www.munber.org

قۇرئاننىڭ ﷲ تائالا تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقى، ﷲ تائالا نىڭ كائىناتنى ھەقلىق ئاساستا ياراتقانلىقى توغرىسىدا

ﷲ تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىنىڭ قۇرئاننى بەندىسى ۋە پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ، ﷲ نىڭ دائىملىق رەھمىتى تاكى قىيامەت كۈنىگىچە ئۇنىڭغا بولسۇن! ﷲ تائالا ئۆزىنى غالىب، ھېچ يېڭىلمەس، سۆزلىرىنى ۋە ئىشلىرىنى ھېكمەت بىلەن قىلغۇچى دەپ سۈپەتلەيدۇ. ئاندىن مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ھەق ئاساستا**﴾ يەنى بىھۇدە ياكى بىكارلىق يۈزىسىدىن ئەمەس، ﴿**مۇئەييەن مۇددەتكىچە**﴾ يەنى ئارتۇقمۇ ئەمەس كەممۇ ئەمەس، بەلگىلەنگەن مۇئەييەن مۇددەتكىچە ﴿**(قىيامەتكىچە قالىدىغان) قىلىپ ياراتتۇق. كاپىرلار ئاگاھلاندۇرۇلغان نەرسىلەردىن يۈز ئۆرۈگۈچىدۇر**﴾ يەنى ئۇلار ئۆزلىرىدىن تەلەپ قىلىنغان نەرسىلەرنى بىر چەتكە تاشلاپ قويىدۇ. ﷲ تائالا ھەقىقەتەن ئۇلارغا كىتاب نازىل قىلدى، پەيغەمبەر ئەۋەتتى. ۋاھالەنكى ئۇلار ئۇنىڭ ھەممىسىدىن يۈز ئۆرۈگۈچىدۇر. ئۇلار كەلگۈسىدە ئۇنىڭ يامان ئاقىۋىتىنى بىلىپ قالىدۇ.

مۇشرىكلارغا بېرىلگەن رەددىيە توغرىسىدا

ﷲ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئى مۇھەممەد!**﴾ ﷲ تەئالاغا باشقا نەرسىلەرنى شېرىك قىلىپ چوقۇنۇۋاتقان ئەنە شۇ مۇشرىكلارغا ﴿**ئېيتقىنكى، « سىلەر ﷲ نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلارنىڭ (ئەھۋالىنى) ئېيتىپ بېرىڭلار، ئۇلار زېمىننىڭ قايسى قىسمىنى ياراتقانلىقىنى ماڭا كۆرسىتىڭلار**﴾ يەنى ئۇلار زېمىننىڭ مۇستەقىل ھالدا ياراتقان قىسمىغا مېنى باشلاڭلار.

﴿**ياكى ئاسمانلارنى يارىتىشتا ئۇلارنىڭ ﷲ بىلەن ئورتاقچىلىقى بارمۇ؟**﴾ يەنى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يارىتىشتا ئۇلارنىڭ ﷲ بىلەن ھېچقانداق ئورتاقچىلىقى يوق. ئۇلار قىلچىلىكمۇ نەرسىگە ئىگە ئەمەس. پادىشاھلىق ۋە بارلىق شەيئىلەرنى ئىدارە قىلىش پەقەت ﷲ تەئالاغىلا مەنسۇپتۇر. شۇنداق تۇرۇقلۇق، قانداقمۇ ﷲ تەئالاغا باشقا بىر نەرسىنى شېرىك قىلىسىلەر ۋە چوقۇنىسىلەر؟ كىم سىلەرنى شۇنداق قىلىشقا تەۋسىيە قىلدى؟ كىم سىلەرنى ئۇنىڭغا دەۋەت قىلدى؟ ﷲ سىلەرنى شۇنداق قىلىشقا بۇيرىدىمۇ؟ ياكى سىلەر ئۇنى ئۆزەڭلار تېپىپ چىقتىڭلارمۇ؟

﴿**بۇ (قۇرئان) دىن ئىلگىرى (سىلەرگە نازىل قىلىنغان) كىتاب ياكى (ئىلگىرىكىلەردىن) قالغان ئىلىم بولسا ماڭا ئېلىپ كېلىڭلار**﴾ يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاملارغا ﷲ تائالا تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان كىتابلاردىن سىلەرنى بۇ بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇيدىغان بىرەر كىتابنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار، ياكى سىلەرنىڭ مېڭىۋاتقان بۇ يولۇڭلارنى ئىسپاتلايدىغان دەلىل بولسا، ئۇنى ماڭا كۆرسىتىڭلار.

﴿**ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار**﴾ يەنى سىلەرنىڭ ئۇنى ئىسپاتلاشتا ھېچ بىر ساماۋى كىتابلارغا ياكى ئىلگىرىكىلەردىن قالغان ئىلىمغا تايانغان ئەقلىي دەلىلىڭلار يوق.

﴿**ﷲ نى قويۇپ قىيامەتكىچە دۇئانى ئىجابەت قىلىشقا قادىر بولالمايدىغان بۇتلارغا چوقۇنىدىغان ئادەمدىنمۇ گۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ بۇتلار ئۇلارنىڭ دۇئاسىدىن غاپىلدۇر**﴾ يەنى ﷲ تەئالانى قويۇپ بۇتلارغا چوقۇنىدىغان، بۇتلاردىن ئۇلار قىيامەت كۈنىگىچە قادىر بولالمايدىغان نەرسىنى تىلەيدىغان ئادەمدىن گۇمراھ ئادەم يوق. بۇتلار ئۇنىڭ دېگەن سۆزلىرىدىن غاپىلدۇر. بۇتلار ئاڭلىيالمايدۇ، كۆرەلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ تۇتىدىغان قولى يوق. چۈنكى، ئۇلار تاشتىن ئىبارەت قاتتىق جىسىمدۇر، گاستۇر.

www.munber.org

﴿(قىيامەت كۈنى) ئىنسانلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) توپلانغان چاغدا، بۇتلار ئۇلارغا (يەنى بۇتپەرەسلەرگە) دۈشمەن بولىدۇ، ئۇلار تەرىپىدىن ئىبادەت قىلىنغانلىقىنى ئىنكار قىلىدۇ﴾ الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئىززەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن (يەنى بۇتلارنىڭ شاپائىتى بىلەن الله تەئالانىڭ ئالدىدا ئىززەتلىك بولۇشلىرى ئۈچۈن) الله تەئالانى قويۇپ ئىلاھلار (يەنى بۇتلار) غا چوقۇنىدۇ. ئىش ئۇلارنىڭ گۇمان قىلغىنىدەك ئەمەس (يەنى بۇتلىرى ئۇلارنىڭ الله ئالدىدا ئىززەت تېپىشلىرىنىڭ سەۋەبى بولالمايدۇ) ئۇلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ) چوقۇنۇشىنى ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ دۈشمىنىگە ئايلىنىدۇ﴾[1] يەنى مۇشرىكلار بۇتلىرىغا ئەڭ ئېھتىياجلىق بولغان چاغدا، بۇتلىرى ئۇلارغا خىيانەت قىلىدۇ.

الله تائالانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ﴿بۇ دۇنيادا (بۇتلارغا چوقۇنۇش مەقسىتىدە يىغىلىشىڭلارنىڭ) ئاراڭلاردىكى دوستلۇققا سەۋەب بولۇشى ئۈچۈن، الله نى قويۇپ بۇتلارنى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار، ئاندىن قىيامەت كۈنى بەزىڭلارنى بەزىڭلار ئىنكار قىلىسىلەر، بەزىڭلارغا بەزىڭلار لەنەت ئوقۇيسىلەر (يەنى قىيامەت كۈنى مەزكۇر دوستلۇق دۈشمەنلىككە ئايلىنىدۇ. ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئەگەشكۈچىلەردىن ئادا ـ جۇدا بولىدۇ. ئەگەشكۈچىلەر ئەگەشتۈرگۈچىلەرگە لەنەت ئوقۇيدۇ. چۈنكى، ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى دوستلۇقى الله ئۈچۈن بولغان ئەمەس) سىلەرنىڭ جايىڭلار دوزاخ بولىدۇ، سىلەرنى (دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچى بولمايدۇ﴾[2].

* * * * * * *

وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمۡ هَٰذَا سِحۡرٞ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمۡ
يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ قُلۡ إِنِ ٱفۡتَرَيۡتُهُۥ فَلَا تَمۡلِكُونَ لِي مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـًٔاۖ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِۖ كَفَىٰ
بِهِۦ شَهِيدَۢا بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡۖ وَهُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلۡ مَا كُنتُ بِدۡعٗا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدۡرِي مَا
يُفۡعَلُ بِي وَلَا بِكُمۡۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ مُّبِينٞ ﴿٩﴾

ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، كاپىرلار ئۆزلىرىگە كەلگەن ھەقىقەتنى (يەنى قۇرئاننى) باھالاپ: «بۇ روشەن سېھىردۇر» دەيدۇ﴿7﴾. ياكى ئۇلار قۇرئاننى ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆزى توقۇغان دېيىشەمدۇ؟ ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئۇنى مەن توقۇغان بولسام، سىلەر مەندىن الله نىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى دەپئى قىلالمايسىلەر، سىلەرنىڭ قۇرئان توغرىسىدىكى تۆھمەتلىرىڭلارنى الله ئوبدان بىلىدۇ، الله مەن بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا گۇۋاھ بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (يەنى مېنىڭ راستچىللىقىمغا ۋە سىلەرنىڭ يالغانچىلىقىڭلارغا گۇۋاھ بولىدۇ)، الله (تەۋبە قىلغۇچىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (مۆمىن بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر»﴿8﴾. ئېيتقىنكى، «مەن (الله ئىنسانلارنى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن) تۇنجى پەيغەمبەر ئەمەسمەن، (مەندىن ئىلگىرىكى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئىلىپ كەلگەن ۋەھيى بىلەن كەلدىم، نېمىشقا مېنى ئىنكار قىلىسىلەر؟) ماڭا ۋە سىلەرگە نېمە قىلىنىدىغانلىقىنى ئۇقمايمەن (چۈنكى، الله نىڭ تەقدىرىنى ئالدىن ئۇققىلى بولمايدۇ)، مەن

[1] سۈرە مەريەم 81 - 82 - ئايەتلەر.
[2] سۈرە ئەنكەبۇت 25 - ئايەت.

www.munber.org

پەقەت ماڭا ۋەھيى قىلىنغان نەرسىگىلا ئەگىشىمەن، مەن پەقەت (سىلەرنى اللہ نىڭ ئازابىدىن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن»﴾[9].

مۇشرىكلارنىڭ قۇرئان ۋە پەيغەمبەر ھەققىدە ئېيتقانلىرى ۋە ئۇلارغا بېرىلگەن رەددىيە توغرىسىدا

اللہ تائالا بۇ ئايەتتە مۇشرىكلارنىڭ كۇپۇرلۇق قىلغانلىقى ۋە ھەددىدىن ئاشقانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. اللہ تەئالانىڭ روشەن ئايەتلىرى ئۇلارغا ئوقۇپ بېرىلسە، گەرچە ئۇ ئايەتلەر شۇنداق ئوچۇق ۋە روشەن بايان قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇلار: ﴿بۇ روشەن سېھىردۇر﴾ يەنى ئاشكارا سېھىردۇر، دەيدۇ. ئۇلار ھەقىقەتەن ھەقنى ئىنكار قىلىدۇ. يالغاننى ئويدۇرۇپ چىقىدۇ، ئۇلار گۇمراھ ۋە كاپىر بولغان كىشىلەردۇر.

﴿ياكى ئۇلار قۇرئاننى ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆزى توقۇغان دېيىشەمدۇ؟ ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئۇنى مەن توقۇغان بولسام، سىلەر مەندىن اللہ نىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى دەپئى قىلالمايسىلەر﴾ يەنى مەن اللہ تائالانىڭ نامىدىن يالغان سۆزلىسەم ۋە اللہ تائالا مېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى دەپ جۆيلىسەم، ئەمەلىيەتتە ئىش مەن دېگەندەك بولمىسا، اللہ تائالا مېنى چوقۇم ئەڭ قاتتىق جازا بىلەن جازالايدۇ. زېمىن ئەھلىدىن ھېچكىم يەنى سىلەر ۋە سىلەردىن باشقا ھەر قانداق بىر ئادەم مېنى اللہ تائالانىڭ بۇ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرۇشقا قادىر بولالمايدۇ.

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئېيتقىنكى، «(ئەگەر مەن اللہ غا ئاسىي بولسام) مېنى اللہ نىڭ ئازابىدىن ھېچ كىشى قۇتقۇزالمايدۇ، اللہ دىن باشقا ھېچ پاناھگاھمۇ تاپالمايمەن (شۇنداق تۇرۇقلۇق، مەن سىلەرنىڭ تەلىۋىڭلارنى قانداق قوبۇل قىلالايمەن). مەن پەقەت (سىلەرگە) اللہ نىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈشكە قادىرمەن﴾[1] ﴿ئەگەر ئۇ بىزنىڭ نامىمىزدىن يالغاننى توقۇيدىغان بولسا. ئەلۋەتتە ئۇنى قۇدرىتىمىز بىلەن جازالايتتۇق. ئاندىن ئۇنىڭ ئاساسىي قىزىل تومۇرىنى كېسىپ تاشلايتتۇق. سىلەردىن ھېچبىر ئادەم ئۇنى قوغداپ قالالمايتتى﴾[2].

﴿ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئۇنى مەن توقۇغان بولسام، سىلەر مەندىن اللہ نىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى دەپئى قىلالمايسىلەر، سىلەرنىڭ قۇرئان توغرىسىدىكى تۆھمەتلىرىڭلارنى اللہ ئوبدان بىلىدۇ، اللہ مەن بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا گۇۋاھ بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (يەنى مېنىڭ راستچىللىقىمغا ۋە سىلەرنىڭ يالغانچىلىقىڭلارغا گۇۋاھ بولىدۇ)﴾ بۇ ئايەت ئۇلارغا قاتتىق تەھدىت ۋە ئاگاھلاندۇرۇش بېرىدۇ. ئۇلارنى اللہ تائالانىڭ ئازابىدىن قاتتىق قورقىتىدۇ.

﴿اللہ (تەۋبە قىلغۇچىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (مۆمىن بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر﴾ بۇ ئايەت ئۇلارنى تەۋبە قىلىپ، اللہ تەرەپكە قايتىشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ. يەنى مۇشۇنداق گۇناھ ئىشلىگەن تۇرۇقلۇق، ئەگەر گۇناھ قىلىشتىن يانساڭلار ۋە ئىلگىرىكى گۇناھىڭلارغا تەۋبە قىلساڭلار، اللہ تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلىدۇ، سىلەرنى كەچۈرىدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت ۋە رەھمەت قىلىدۇ.

بۇ ھەقتە اللہ تائالا سۈرە فۇرقاندا مۇنداق دېگەن: ﴿ئۇلار ئېيتتى: «(بۇ) بۇرۇنقىلارنىڭ ئەپسانىلىرىدۇركى، ئۇلارنى ئۇ يازدۇرۇۋالغان، (ھېيزى قىلىۋېلىش ئۈچۈن) ئۇنىڭغا ئەتىگەن ـ ئاخشامدا

---

[1] سۈرە جىن 22 — 23 ـ ئايەتلەر.
[2] سۈرە ھاققە 44 — 47 ـ ئايەتكىچە.

www.munber.org

ئوقۇپ بېرىلىۋاتىدۇ». ئېيتقىنكى، «ئۇنى ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى سىرنى بىلىپ تۇرىدىغان الله نازىل قىلدى، الله ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر»﴾[1].

﴿**ئېيتقىنكى، مەن (الله ئىنسانلارنى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن) تۇنجى پەيغەمبەر ئەمەسمەن، (مەندىن ئىلگىرىكى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن ۋەھيى بىلەن كەلدىم، نېمىشقا مېنى ئىنكار قىلىسىلەر؟)**﴾ يەنى مەن ئالەمگە قەدەم باسقان تۇنجى پەيغەمبەر ئەمەسمەن. بەلكى، مەندىن ئىلگىرى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر كەلگەن، سىلەر مېنى ئىنكار قىلغۇدەك ۋە سىلەرگە پەيغەمبەر بولۇپ كېلىشىمنى يىراق سانىغۇدەك مەن سىلەرگە ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان بىر ئىشنى ئېلىپ كەلگىنىم يوق. غالىب ۋە بۈيۈك الله مەندىن ئىلگىرى بارلىق پەيغەمبەرلەرنى ئىلگىرى كەلگەن ئۈممەتلەرگە ئەۋەتكەن.

﴿**ماڭا ۋە سىلەرگە نېمە قىلىنىدىغانلىقىنى ئۇقمايمەن (چۈنكى، الله نىڭ تەقدىرىنى ئالدىن ئۇققىلى بولمايدۇ)**﴾ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تەلھە، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ بۇ ئايەت ھەققىدە توختىلىپ، بۇ ئايەتتىن كېيىن: ﴿الله نىڭ سېنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىڭنى كەچۈرۈشى ئۈچۈن﴾[2] دېگەن ئايەت نازىل بولغان، دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان. ئىكرىمە، ھەسەن ۋە قەتادە قاتارلىقلارمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش دېگەن ۋە ئۇ ئايەتنى الله تەئالانىڭ ﴿**الله نىڭ سېنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىڭنى كەچۈرۈشى ئۈچۈن**﴾ دېگەن ئايىتىنىڭ ھۆكمى بىلەن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان، دەپ كۆرسەتكەن. ئۇلار يەنە مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ گۇناھلىرى كەچۈرۈلىدىغانلىقى توغرىسىدىكى بۇ ئايەت نازىل بولغان چاغدا مۇسۇلمانلار ئىچىدىن بىر ئادەم: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! الله تائالا سېنى كەچۈرىدىغانلىقى ھەققىدە روشەن ئايەت بايان قىلدى. ئۇ بىزنى قانداق قىلار؟ دېگەندە، الله تائالا: ﴿(مۆمىنلەرنىڭ دىللىرىغا الله نىڭ تەمكىنلىك چۈشۈرۈشى) ئەر - ئايال مۆمىنلەرنى ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان، ئۇلار مەڭگۈ قالىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزۈشى ئۈچۈندۇر﴾[3] دېگەن ئايەتنى نازىل قىلغان.

ئىمام بۇخارى مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ، مۆمىنلەر: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ساڭا مۇبارەك بولسۇن! بىزنىڭ ھۆكمىمىز قانداق بولىدۇ؟ دېگەندە، پاك ۋە يۈكسەك الله بۇ ئايەتنى نازىل قىلغان.

ئىمام ئەھمەد، خارىجە ئىبنى زەيىتتىن ئۇممۇئەلا[4]نىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئەنسارىلار مۇھاجىرلارنى ئۆي بىلەن تەمىنلەشتە چەك تاشلىغان چاغدا، بىزگە ئوسمان ئىبنى مەزئۇن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئۆي بىلەن تەمىنلەشكە تەقسىم بولغان ئىدى. كېيىن ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىزنىڭ قېشىمىزدا ئاغرىپ يېتىپ قالدى. بىز ئۇنى داۋالىدۇق، ئاخىرى ئۇ ۋاپات بولۇپ كەتتى. بىز ئۇنى كېپەنلىدۇق، يېنىمىزغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىردى، مەن: ئى ئوسمان! الله تائالا ساڭا رەھمەت قىلسۇن! غالىب ۋە بۈيۈك الله جەزمەن سېنى ھۆرمەتلىك قىلىدۇ، دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «الله تائالانىڭ ئۇنى چوقۇم ھۆرمەتلىك قىلىدىغانلىقىنى قانداق بىلىسىز؟» دېدى. مەن: ئاتام - ئانام ساڭا پىدا بولسۇن! مەن بىلمەيمەن شۇنداق دەپ سايتىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئوسمانغا كەلسەك، ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ھەقىقەتەن ئۆلۈم كەلدى، مەن ئۇنىڭغا ئەلۋەتتە ياخشىلىق ئۈمىد قىلىمەن، الله نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن الله نىڭ پەيغەمبىرى

[1] سۈرە فۇرقان 5 - 6 - ئايەتلەر.
[2] سۈرە فەتھ 2 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە فەتھ 5 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[4] ئۇممۇئەلا، ئەلا جەمەتىنىڭ ئاياللىرىدىن بولۇپ، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بەيئەت قىلغان ئايال ئىدى.

www.munber.org

تۇرۇپ ماڭا نېمە قىلىنىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن» دېدى. اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن شۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز ھېچ ئادەمنى ئاقلىمايمەن، دېدىم. ئۇ ئىش مېنى قايغۇغا سالغان ئىدى. مەن ئۇخلىدىم، چۈشۈمدە بىر بۇلاقنىڭ ئوسمان تەرەپكە ئېقىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ، چۈشۈمنى ئۇنىڭغا دەپ بەردىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەنە شۇ بولسا ئۇنىڭ ياخشى ئەمەلىدۇر» دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارىمۇ رىۋايەت قىلغان. بۇخارىنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە: «مەن اللە نىڭ بىر پەيغەمبىرى تۇرۇپ ئۇنىڭغا نېمە قىلىنىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن» دېيىلگەن.

بۇ ھەدىسكە ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش دەلىللەرگە ئاساسلانغاندا مۇئەييەن بىر شەخسنى جەننەتكە كىرىدۇ، دەپ كېسىپ ئېيتىشقا بولمايدۇ. پەقەت مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئېنىق كۆرسەتكەن، جەننەتكە كىرىدىغانلىقىدىن خۇش خەۋەر بېرىلگەن ئون كىشى، ئابدۇللاھ ئىبنى سالام، غۇمەيسا، بىلال، سۇراقە، جابىرنىڭ ئاتىسى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمرى، مەئۇنە قۇدۇقى دېگەن يەردە شېھىد قىلىنغان 70 قارى، زەيد ئىبنى ھارىسە، جەئفەر، ئىبنى رەۋاھە ۋە ئۇلارغا ئوخشاش ساھابە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملار بۇنىڭدىن مۇستەسنا.

﴿مەن پەقەت ماڭا ۋەھيي قىلىنغان نەرسىگىلا ئەگىشىمەن﴾ يەنى مەن پەقەت اللە ماڭا نازىل قىلغان ۋەھيىگىلا ئەگىشىمەن. ﴿مەن پەقەت (سىلەرنى اللە نىڭ ئازابىدىن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن﴾ يەنى مەن روشەن ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن، مېنىڭ ئىشىم ھەر قانداق ساغلام دىل ۋە ساغلام ئەقىل ئىگىسى ئۈچۈن ناھايىتى ئايدىڭدۇر.

* * * * * * *

قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كَانَ مِنۡ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرۡتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۢ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثۡلِهِۦ فَـَٔامَنَ
وَٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَوۡ كَانَ خَيۡرٗا
مَّا سَبَقُونَآ إِلَيۡهِۚ وَإِذۡ لَمۡ يَهۡتَدُواْ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفۡكٞ قَدِيمٞ ﴿١١﴾ وَمِن قَبۡلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامٗا
وَرَحۡمَةٗۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٞ مُّصَدِّقٞ لِّسَانًا عَرَبِيّٗا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسۡتَقَٰمُواْ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ
خَٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٤﴾

(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەر ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! قۇرئان اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان تۇرسا، سىلەر ئۇنىڭغا ئىشەنمىسەڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟) ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر گۇۋاھچى (يەنى ئابدۇللا ئىبن سالام) قۇرئاننىڭ اللە تەرىپىدىن نازىل بولغانلىقىغا گۇۋالىق بېرىپ ئىمان كەلتۈرسە، سىلەر تەكەببۇرلۇق قىلىپ (ئىماندىن) باش تارتساڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟) شۈبھىسىزكى، اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ»[10]. كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «ئەگەر (قۇرئان بىلەن ئىسلام دىنى) ياخشى بولىدىغان بولسا ئىدى، ئۇلار (يەنى ئاجىز مۇسۇلمانلار) ئۇنىڭغا بىزدىن بۇرۇن ئىشەنمىگەن بولاتتى» دېدى، ئۇلار قۇرئان بىلەن ھىدايەت تاپمىغانلىقلىرى ئۈچۈن، «بۇ قەدىمكى ئويدۇرمىدۇر» دەيدۇ[11]. قۇرئاندىن ئىلگىرى مۇسانىڭ كىتابى (يەنى تەۋرات) ئەھلى جاھانغا پېشۋا ۋە

www.munber.org

رەھمەت ئىدى. بۇ ئەرەب تىلىدىكى كىتابتۇر، (ئىلگىرىكى كىتابلارنى) تەستىق قىلغۇچىدۇر، (اللّٰه ئۆزى) زالىملارنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، ياخشى ئىش قىلغۇچى مۆمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن نازىل قىلدى﴿12﴾. «پەرۋەردىگارىمىز اللّٰه دۇر» دېگەن، ئاندىن توغرا يولدا بولغانلارغا، شۈبھىسىزكى، (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قايغۇرۇش يوقتۇر﴿13﴾. ئەنە شۇلار ئەھلى جەننەتتۇر، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ، (بۇ) ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر﴿14﴾.

قۇرئان اللّٰه تەئالانىڭ ھەق سۆزى ئىكەنلىكى، كاپىرلار بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ قۇرئانغا تۇتقان پوزىتسىيىسى توغرىسىدا

اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۇھەممەد! قۇرئاننى ئىنكار قىلغان شۇ مۇشرىكلارغا ﴿**ئېيتقىنكى، «سىلەر ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! قۇرئان اللّٰه تەرىپىدىن نازىل بولغان تۇرسا، سىلەر ئۇنىڭغا ئىشەنمىسەڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟)**﴾ يەنى سىلەر ئويلاپ بېقىڭلارچۇ! مەن سىلەرگە ئېلىپ كەلگەن بۇ كىتابنى ھەقىقەتەن سىلەرگە تەبلىغ قىلىشىم ئۈچۈن اللّٰه ماڭا نازىل قىلغان تۇرسا، سىلەر ئۇنىڭغا ئىشەنمىسەڭلار، ئىنكار قىلساڭلار، اللّٰه سىلەرنى قانداق جازا بىلەن جازالار؟!

﴿**ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر گۇۋاھچى (يەنى ئابدۇللا ئىبن سالام) قۇرئاننىڭ اللّٰه تەرىپىدىن نازىل بولغانلىقىغا گۇۋالىق بېرىپ**﴾ يەنى مەندىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابلار قۇرئاننىڭ راستلىقىغا ۋە توغرىلىقىغا گۇۋاھلىق بەرگەنلىكى، ئۇنىڭ نازىل قىلىنىدىغانلىقىدىن خۇش خەۋەر بەرگەنلىكى ۋە بۇ قۇرئان خەۋەر بەرگەن نەرسىگە ئوخشاش نەرسىنى خەۋەر قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بۇ قۇرئاننىڭ راست ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرگەن بۇ كىشى قۇرئاننىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى تونۇپ ﴿**ئىمان كەلتۈرسە، سىلەر تەكەببۇرلۇق قىلىپ (ئىماندىن) باش تارتساڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟)**﴾.

مەسرۇق بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دېگەن: بۇ گۇۋاھچى ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە كىتابىغا ئىمان كەلتۈردى. سىلەر بولساڭلار پەيغەمبىرىڭلارغا ۋە كىتابىڭلارغا كاپىر بولدۇڭلار. ﴿**شۈبھىسىزكى، اللّٰه زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ**﴾ بۇ گۇۋاھچى ئومۇمغا ۋەكىل قىلىنغان بىر ئىسىم بولۇپ، ئابدۇللاھ ئىبنى سالام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ۋە باشقىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. چۈنكى، بۇ ئايەت ئابدۇللاھ ئىبنى سالام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئىسلامغا كىرىشتىن ئىلگىرى مەككىدە نازىل بولغان.

بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى بۇيۇك ۋە يۈكسەك اللّٰه تەئالانىڭ تۆۋەندىكى ئايەتلىرىنىڭ مەزمۇنىغا ئوخشايدۇ: ﴿ئۇلارغا قۇرئان تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا، ئۇلار: «بىز قۇرئانغا ئىشەندۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇ پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن نازىل بولغان ھەقىقەتتۇر. بىز ھەقىقەتەن بۇنىڭدىن بۇرۇن مۇسۇلمان ئىدۇق» دەيدۇ﴾[1] ﴿شۈبھىسىزكى، قۇرئان نازىل بولۇشتىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر قۇرئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (تەسىرلىنىپ) دەرھال سەجدىگە بارىدۇ. ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز پاكتۇر، پەرۋەردىگارىمىزنىڭ ۋەدىسى چوقۇم ئورۇنلىنىدۇ» دەيدۇ﴾[2].

سەئد مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئابدۇللاھ ئىبنى سالام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن باشقا يەر يۈزىدە مېڭىپ يۈرگەن ھېچبىر كىشىنى ”ئۇ جەننەت ئەھلىدۇر“ دېگەنلىكىنى ئاڭلىمىدىم،

---

[1] سۈرە قەسەس 53 - ئايەت
[2] سۈرە ئىسرا 107- 108 - ئايەتلەر.

www.munber.org

ئابدۇللاھ ئىبنى سالام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەققىدە: **﴿ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر گۇۋاھچى (يەنى ئابدۇللاھ ئىبن سالام) قۇرئاننىڭ اللّٰه تەرىپىدىن نازىل بولغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىپ﴾** دېگەن ئايەت نازىل بولغان. بۇنى ئىمام بۇخارى، مۇسلىم ۋە نەسەئى قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان.

شۇنداقلا ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما، مۇجاھىد، زەھھاك، قەتادە، ئىكرىمە، يۇسۇف ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سالام، ھىلال ئىبنى يەساق، سۇددى، سەۋرى، مالىك ئىبنى ئەنەس ۋە ئىبنى زەيد قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى: گۇۋاھلىق بەرگەن كىشى ئابدۇللاھ ئىبنى سالامدۇر، دېگەن.

﴿كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «ئەگەر قۇرئان بىلەن ئىسلام دىنى ياخشى بولىدىغان بولسا ئىدى، ئۇلار (يەنى ئاجىز مۇسۇلمانلار) ئۇنىڭغا بىزدىن بۇرۇن ئىشەنمىگەن بولاتتى» دېدى﴾ يەنى كاپىرلار قۇرئانغا ئىشەنگەن مۆمىنلەر ھەققىدە توختىلىپ: ئەگەر قۇرئان ياخشى بولىدىغان بولسا، ئاۋۇلار يەنى بىلال، ئەممار، سۇھەيب، خەبباب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملار ۋە ئۇلارغا ئوخشىغان ئاجىز، قۇل ۋە چۆرە مۇسۇلمانلار ئۇنىڭغا بىزدىن بۇرۇن ئىشەنمىگەن بولاتتى، دېدى. ئۇلارنىڭ مۇنداق دېيىشى پەقەت ئۇلار ئۆزلىرىنى اللّٰه تائالانىڭ دەرگاھىدا يۈز ئابرۇيلۇق، اللّٰه ئۆزلىرىگە ئالاھىدە غەمخورلۇق قىلىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىدىغانلىقلىرى ئۈچۈندۇر. ئۇلار ئۇ ئېتىقادتا ھەقىقەتەنمۇ ناھايىتى بەك خاتالاشتى ۋە شۇنداق روشەن بولغان خاتا سۆزنى قىلدى.

بۇ ھەقتە اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ: «اللّٰه ئارىمىزدىن (ھىدايەت قىلىش بىلەن) ئىنئام قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟» دېيىشلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى بىر - بىرى بىلەن مۇشۇنداق سىنىدۇق (يەنى پېقىر، ئاجىز كىشىلەرنى ئىمان ئېيتقۇزۇش بىلەن، باي ـ چوڭ كىشىلەرنى سىنىدۇق)﴾[1] يەنى ئۇلار: بىز تۇرۇقلۇق ئاۋۇلار قانداقمۇ ھىدايەت تاپتى؟ دەپ ھەيران قېلىشىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار: **﴿ئەگەر (قۇرئان بىلەن ئىسلام دىنى) ياخشى بولىدىغان بولسا ئىدى، ئۇلار (يەنى ئاجىز مۇسۇلمانلار) ئۇنىڭغا بىزدىن بۇرۇن ئىشەنمىگەن بولاتتى﴾** دەيدۇ. ئەمما سۈننى ئەقىدىسىدىكى مۇسۇلمانلارغا كەلسەك، ئۇلار ساھابە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملاردىن ئىسپاتلانمىغان دىنىنىڭ ئىچىدىكى ھەر قانداق سۆز ۋە ئىشلارنى بىدئەت دەپ قارايدۇ. چۈنكى، ئۇ ئىش ياكى سۆز ياخشى بولىدىغان بولسا، ساھابىلار ئۇنى ئەلۋەتتە بىزدىن بۇرۇن قىلغان بولاتتى. چۈنكى، ئۇلار ياخشى خىسلەتلىك نەرسىلەردىن ھېچ بىر خىسلەتنى قالدۇرۇپ قويماستىن، ئۇنى قىلىشقا ئالدىرىغان كىشىلەردۇر دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ.

﴿ئۇلار قۇرئان بىلەن ھىدايەت تاپمىغانلىقلىرى ئۈچۈن، « بۇ قەدىمكى ئويدۇرمىدۇر» دەيدۇ﴾ يەنى قەدىمكى كىشىلەردىن قالغان قەدىمكى يالغان سۆزدۇر، دەيدۇ، ئۇلار قۇرئاننى ۋە ئۇنىڭغا ئىشەنگەنلەرنى بىلىپ تۇرۇپ ئىنكار قىلىدۇ، مانا بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «ھەقنى ئىنكار قىلىش ۋە ئىنسانلارنى كەمسىتىش كىبىرلىكتۇر» دېگەن سۆزىدە كۆزدە تۇتۇلغان كىبىرلىكتىن ئىبارەتتۇر.

﴿قۇرئاندىن ئىلگىرى مۇسانىڭ كىتابى (يەنى تەۋرات) ئەھلى جاھانغا پېشۋا ۋە رەھمەت ئىدى بۇ﴾ پاساھەتلىك، روشەن ۋە ئوچۇق بولغان **﴿ئەرەب تىلىدىكى كىتابتۇر﴾** يەنى قۇرئاندۇر. **﴿(ئىلگىرىكى كىتابلارنى) تەستىق قىلغۇچىدۇر، (اللّٰه ئۇنى) زالىملارنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، ياخشى ئىش قىلغۇچى مۆمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن (نازىل قىلدى)﴾** يەنى قۇرئان كاپىرلارنى كەلگۈسى ئازابتىن ئاگاھلاندۇرۇشنى، مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن خۇش خەۋەر قىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كىتابتۇر.

---

[1] سۈرە ئەنئام 53 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

﴿«پەرۋەردىگارىمىز اللّٰه دۇر» دېگەن، ئاندىن توغرا يولدا بولغانلارغا﴾ بۇ ئايەتنىڭ تەپسىرى سۈرە فۇسسىلەتتە بايان قىلىنغان. ﴿شۈبھىسىزكى، (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قايغۇرۇش يوقتۇر. ئەنە شۇلار ئەھلى جەننەتتۇر، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ، (بۇ) ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر﴾ يەنى ياخشى ئەمەللەر ئۇلارنىڭ رەھمەتكە ئېرىشىشى، رەھمەتنىڭ ئۇلارغا كامىل بېرىلىشى ئۈچۈن سەۋەب بولغۇسىدۇر.

* * * * * * *

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَـٰنًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ ثَلَـٰثُونَ
شَهْرًا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ
وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ ۖ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾
أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَـٰبِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ ٱلصِّدْقِ
ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

بىز ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر. تاكى ئۇ (بوۋاق ئۆسۈپ) كۈچ ـ قۇۋۋەتكە تولۇپ، 40 ياشقا يەتكەندە، (ئۇ): «پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا ـ ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى تۈزىگىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلىرىدىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن» دەيدۇ[15]*. ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ، يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈم قىلىمىز، ئۇلار (اللّٰه يامان ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلەر بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ، (بۇ) ئۇلارغا قىلىنغان راست ۋەدىدۇر*[16].

اللّٰه تائالانىڭ ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇغانلىقى توغرىسىدا

اللّٰه تائالا ئىلگىرىكى ئايەتتە ئۆزىنىڭ بار ۋە بىرلىكىنى، بەندىلەرنىڭ ئىبادەتنى ئىخلاس بىلەن ئۆزىگىلا قىلىشنى ۋە توغرا يولدا مېڭىشنى بايان قىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ئۇلاپلا ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدى. قۇرئان كەرىمدە بىر قانچە ئايەتتە تەۋھىد بىلەن ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇش ئارقا ـ ئارقىدىن بىر ئورۇندا بايان قىلىنغان[1].

اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەرۋەردىگارىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى ۋە ئاتا ـ ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى﴾[2] ﴿(ئى ئىنسان!) ماڭا ۋە ئاتا ـ ئاناڭغا شۈكۈر قىلغىن، ئاخىر قايتىدىغان جاي مېنىڭ دەرگاھىمدۇر﴾[3].

[1] بۇ ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقىنى كۆرسىتىدۇ.
[2] سۈرە ئىسرا 23 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە لوقمان 14 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

﴿**بىز ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرىدۇق**﴾ يەنى ئۇنى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا، ئۇلارغا كۆيۈنۈشكە بۇيرىدۇق.

ئىمام ئەبۇ داۋۇد تەيالىسى، سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئانام ماڭا: الله تائالا ئاتا ـ ئانىغا ئىتائەت قىلىشقا بۇيرىمىدىمۇ؟ سەن الله تەئالاغا كاپىر بولمىغىچە مەن تاماقمۇ يېمەيمەن، سۇمۇ ئىچمەيمەن، دېدى. ئاندىن ئۇ ھەقىقەتەن تاماق يېگىلى، سۇ ئىچكىلى ئۇنىمىدى. كىشىلەر ئۇنىڭ ئاغزىغا تاماق سېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئاغزىنى ھاسا بىلەن ئېچىشقا باشلىغاندا: ﴿**بىز ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرىدۇق**﴾ دېگەن ئايەت نازىل بولدى. بۇنى ئىمام مۇسلىم، تىرمىزى ۋە نەسەئى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

﴿**ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ**﴾ يەنى ئۇ، ھامىلدار ئايال تارتىدىغان جاپا ـ مۇشەقەتلەردىن بىرەر نەرسىگە كۆڭلى تارتىش، سېزىك تۇتۇش، تېنى ئېغىرلىشىش، چارچاش قاتارلىق جاپالارنى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا مۇشەققەتلەرنى بالىسىغا ھامىلدار بولغانلىقى سەۋەبى بىلەن تارتىدۇ. ﴿**مۇشەققەت بىلەن**﴾ يەنى قاتتىق تولغاق مۇشەققىتى بىلەن ﴿**تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر**﴾.

ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇ ئايەتنى سۈرە لوقماندىكى ﴿ئىككى يىلدا ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى﴾[1] دېگەن ئايەتنى ۋە ﴿ئانىلار باللارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم﴾[2] دېگەن ئايەتنى دەلىل قىلىپ ھامىلدارلىقنىڭ ئەڭ تۆۋەن مۇددىتىنى ئالتە ئاي دەپ كۆرسەتكەن. بۇ يەكۈن كۈچلۈك ۋە توغرا يەكۈندۇر. ئۇنىڭغا، ئوسمان ۋە بىر تۈركۈم ساھابە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملارمۇ قوشۇلغان.

مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق بەئجە ئىبنى ئابدۇللاھ جۇھەنىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئىچىمىزدىن بىر ئادەم جۇھەينە قەبىلىسىدىن بىر خوتۇنغا ئۆيلەندى. ئۇ ئايال تولۇق ئالتە ئاي توشقاندا يەڭگىدى، ئۇنىڭ ئېرى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بۇ ئەھۋالنى ئۇنىڭغا مەلۇم قىلدى. ئوسمان ئۇ ئايالنى ئېلىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. ئۇ ئايال كىيىملىرىنى كىيىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرغاندا، ئۇنىڭ ھەمشىرىسى يىغلاپ كەتتى. ئۇ: نېمىگە يىغلايسىز؟ الله بىلەن قەسەمكى، الله تەئالانىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن ئېرىمدىن باشقا ھېچ كىم ماڭا يېقىنلاشقىنى يوق، پاك ۋە يۈكسەك الله ماڭا نېمىنى خالىسا شۇنى ھۆكۈم قىلىدۇ، دېدى. ئۇ ئايال ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا ئېلىپ كېلىنگەندە، ئوسمان ئۇنى چالما ـ كېسەك قىلىشقا بۇيرۇدى. ئاندىن بۇ ئەھۋال ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا يېتىپ باردى، ئۇ دەرھال ئوسماننىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا: نېمە قىلىۋاتىسەن؟ دېدى. ئوسمان: ئۇ تولۇق 6 ئايدا يەڭگىپتۇ، شۇنداق ئىشمۇ بولامدۇ؟ دېدى. ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا: قۇرئان ئوقۇمامسەن؟ دېدى. ئۇ: شۇنداق، ئوقۇيمەن، دېدى. ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: غالىب ۋە بۈيۈك الله تەئالانىڭ ﴿**ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر**﴾ دېگەنلىكىنى ۋە ﴿**تولۇق ئىككى يىل (ئېمىتىش لازىم)**﴾ دېگەنلىكىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ بۇ تولۇق ئىككى يىلنى ئېلىۋەتسەك پەقەت ئالتە ئاينىڭ قالغانلىقىنى بىلىمىز، دېدى. ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ الله بىلەن قەسەمكى، بۇنىڭغا دىققەت قىلماپتىمەن، ئۇ ئايالنى قۇتقۇزۇۋېلىش لازىم، دېدى. ئۇلار ئۇ ئايالنىڭ يېنىغا بارغاندا ئادەملەر ئۇنى ئاللىبۇرۇن چالما ـ كېسەك قىلىپ بولغان ئىدى. بەئجە مۇنداق دەيدۇ: الله نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇ بالا چوڭ

---

[1] سۈرە لوقمان 14 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ، سۈرە بەقەرە 233 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

بولغانسېرى قاغا ـ قاغىغا، تۇخۇم ـ تۇخۇمغا ئوخشىغاندىنمۇ بەكرەك ئاتىسىغا ئوخشىغان ئىدى. ئۇنى ئاتىسى كۆرگەن چاغدا، بۇ مېنىڭ ئوغلۇم، الله نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇنىڭغا ھېچ شەك قىلمايمەن، دېگەن. كېيىن الله تائالا ئۇ بالىنىڭ ئاتىسى يۈزىگە قىچىشقاق كېسىلى بالاسىنى بەرگەن، شۇنىڭ بىلەن ئۇ بۇ كېسەلدىن ساقىيالماي ئۆلۈپ كەتكەن. بۇنى ئىبنى ئەبۇ ھاتەممۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىبنى ئەبۇ ھاتەم ئىكرىمەدىن ئىبنى ئاببا س رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئەگەر خوتۇن كىشى توققۇز ئايدا يەڭگىسە، بالىنى 21 ئاي ئېمىتىشى يېتەرلىكتۇر. ئەگەر يەتتە ئايدا يەڭگىسە، ئۇنى 23 ئاي ئېمىتىشى يېتەرلىكتۇر. ئەگەر ئالتە ئايدا يەڭگىسە، ئۇنى تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم. چۈنكى، الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر﴾.

﴿تاكى ئۇ (بوۋاق ئۆسۈپ) كۈچ ـ قۇۋۋەتكە تولۇپ﴾ يەنى كۈچلۈك بولۇپ، قۇرامىغا يېتىپ ﴿40 ياشقا كىرگەندە﴾ يەنى ئەقلى تولۇپ، چۈشەنچىسى ۋە ئۆزىنى ئىدارە قىلىشى كامالەتكە يەتكەندە (ئېيتىلىشىچە كۆپىنچە ئەھۋاللاردا ئادەم 40 ياشقا تولغان چاغدىكى مىجەزىدىن ئۆزگەرمەيدىكەن).

﴿(ئۇ): «پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا ـ ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە﴾ كەلگۈسىدە ﴿سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشىمنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى تۈزىگىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن» دەيدۇ﴾ بۇ ئايەتتە 40 ياشقا يەتكەن كىشى ئۈچۈن الله تەئالاغا تەۋبە قىلىش، الله تەئالاغا قايتىشنى يېڭىلاش ۋە ئۇ ئىشلارنى قىلىشقا بەل باغلاش تەۋسىيە قىلىنىدۇ.

﴿ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ، يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈم قىلىمىز، ئۇلار (الله يامان ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلەر بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ﴾ يەنى بىز بايان قىلغان نەرسىلەر بىلەن سۈپەتلەنگەن، الله تائالاغا گۇناھلىرىدىن تەۋبە قىلغان، الله تائالا تەرەپكە قايتقان، تەۋبە قىلىش ۋە مەغپىرەت تەلەپ قىلىش ئارقىلىق يوقىتىپ قويغان نەرسىلىرىنى تاپقان ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭ ﴿ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ، يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈم قىلىمىز﴾ يەنى ئۇلارنىڭ نۇرغۇن خاتالىقىنى مەغپىرەت قىلىمىز، ياخشى ئەمەلى ئاز بولسىمۇ، ئۇنى قوبۇل قىلىمىز.

﴿ئۇلار (الله يامان ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلەر بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ﴾ يەنى ئۇلار جەننەتتە بولىدىغان كىشىلەر قاتارىدا بولىدۇ. مانا بۇ ئۇلارنىڭ الله نىڭ دەرگاھىدىكى ھۆكۈمىدۇر. غالىب ۋە بۈيۈك الله تائالا ئۆزىگە تەۋبە بىلەن قايتقان كىشىگە شۇنداق ۋەدە قىلغان. شۇنىڭ ئۈچۈن الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿(بۇ) ئۇلارغا قىلىنغان راست ۋەدىدۇر﴾.

* * * * * * *

وَٱلَّذِى قَالَ لِوَٰلِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَآ أَتَعِدَانِنِىٓ أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ مِن قَبْلِى وَهُمَا
يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ وَيْلَكَ ءَامِنْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ
حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾
وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى

www.munber.org

ٱلنَّارِ أَذۡهَبۡتُمۡ طَيِّبَٰتِكُمۡ فِي حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنۡيَا وَٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِهَا فَٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ عَذَابَ ٱلۡهُونِ بِمَا كُنتُمۡ تَسۡتَكۡبِرُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَبِمَا كُنتُمۡ تَفۡسُقُونَ ﴿٢٠﴾

بەزى ئادەم (يەنى ئاتا ـ ئانىسى ئىمانغا دەۋەت قىلغان قاجىر بالا): ۋاي ـ ۋۇي! سىلەر مېنى قايتا تىرىلىشتىن قورقۇتۇۋاتامسىلەر، (مەندىن ئىلگىرى) نۇرغۇن ئۇممەتلەر ئۆتتى (ئۇلاردىن ھېچ ئادەم تىرىلدۈرۈلگىنى يوق)»دەيدۇ، ئۇ ئىككىسى اللّٰه غا پەرياد قىلىپ: «ۋاي ساڭا! ئىمان ئېيتقىن، اللّٰه نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر» دەيدۇ. ئۇ: «بۇ پەقەت ئاۋۋالقىلارنىڭ قالغان ئەپسانىلەردۇر» دەيدۇ[17]. ئەنە شۇنداق كىشىلەرگە (اللّٰه نىڭ ئازاب قىلىش) سۆزى ھەقلىق بولدى، ئۇلار بولسا ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بولغان ئۇممەتلەر قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇلار ھەقىقەتەن زىيان تارتقۇچى بولدى[18]. (مۆمىنلەرنىڭ ۋە كاپىلارنىڭ) ھەممىسىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا دەرىجىلىرى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى ۋە جازاسى (كەم ـ زىيادە قىلىنماي) تولۇق بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ[19]. كاپىرلار دوزاخقا توغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا ئەيىبلەش يۈزىسىدىن ئېيتىلىدۇ): «سىلەر لەززەتلىرىڭلارنى ھاياتىي دۇنيادا بەھرىمەن بولۇپ تۈگەتتىڭلار، سىلەر زېمىندا ھەقسىز رەۋىشتە چوڭچىلىق قىلىپ، ئىماندىن باش تارتقانلىقىڭلار ۋە اللّٰه نىڭ ئىتائىتىدىن چىققانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن، بۈگۈن خار قىلغۇچى ئازاب بىلەن جازالىنىسىلەر» [20].

ئاتا ـ ئانىلارنى قاخشاتقۇچى ئەۋلادلارنىڭ بايانى ۋە ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتى توغرىسىدا

اللّٰه تائالا ئاتا ـ ئانىلارغا ياخشىلىق بىلەن دۇئا قىلىدىغان، ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىدىغان كىشىلەرنىڭ ئەھۋالىنى ۋە ئۇلار اللّٰه تائالانىڭ دەرگاھىدا ئېرىشىدىغان بەخت ـ سائادەتنى ۋە نىجاتلىقنى بايان قىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ئۇلاپلا ئاتا ـ ئانىلارنى قاخشاتقۇچى، بەتبەختلەرنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**بەزى ئادەم (يەنى ئاتا ـ ئانىسى ئىمانغا دەۋەت قىلغان قاجىر بالا): ۋاي ـ ۋۇي! سىلەر مېنى قايتا تىرىلىشتىن قورقۇتۇۋاتامسىلەر، (مەندىن ئىلگىرى) نۇرغۇن ئۇممەتلەر ئۆتتى (ئۇلاردىن ھېچ ئادەم تىرىلدۈرۈلگىنى يوق، دەيدۇ**﴾. بۇ ئايەت مۇشۇنداق سۆزنى قىلغان ھەممە ئادەمنى ئومۇمىيۈزلۈك ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. كىم بۇ ئايەتنى ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ بەكىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ ھەققىدە نازىل بولغان دېسە، بۇ ئورۇنسىز سۆزدۇر. چۈنكى، ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىن ئىسلامغا كىرگەن ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋزەللىرىدىن ۋە ئەينى زاماندىكى ياخشى كىشىلەردىن بولغان.

ئىمام بۇخارى، يۇسۇپ ئىبنى ماھەكنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەرۋان ھىجازغا ۋالى بولۇپ (ئۇنى مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ۋالىي قىلىپ تەيىنلىگەن ئىدى)، بىر كۈنى مەرۋان خۇتبە ئوقۇدى، ئۇ خۇتبىسىدە يەزىد ئىبنى مۇئاۋىيە، ئاتىسىدىن كېيىن مۇسۇلمانلارنىڭ ئۇنىڭغا بەيئەت قىلىشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ياخشى تەرىپىنى قىلىشقا باشلىدى. ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ بەكىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مەرۋانغا ئۇنىڭ زىتىغا تېگىدىغان بىر نەرسە دېدى. مەرۋان: ئۇنى "تۇتۇڭلار" دېدى. ئابدۇراھمان ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىگە كىرىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنى تۇتۇشقا قادىر بولالمىدى.

ئاندىن مەرۋان: مۇشۇ ئادەم ھەققىدە اللّٰه: ﴿**بەزى ئادەم (يەنى ئاتا ـ ئانىسى ئىمانغا دەۋەت قىلغان قاجىر بالا): ۋاي ـ ۋۇي! سىلەر مېنى قايتا تىرىلىشتىن قورقۇتۇۋاتامسىلەر، (مەندىن ئىلگىرى) نۇرغۇن**

www.munber.org

ئۇممەتلەر ئۆتتى (ئۇلاردىن ھېچ ئادەم تىرىلدۈرۈلگىنى يوق) »دەيدۇ﴾ دېگەن ئايەتنى نازىل قىلغان، دېدى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا پەردە ئارقىسىدا تۇرۇپ: اللہ تائالا بىزنىڭ ھەققىمىزدە قۇرئاندىن ھېچ نەرسە نازىل قىلمىدى. اللہ تائالا پەقەت مېنىڭ ئۆزرەم توغرۇلۇق ئايەت نازىل قىلدى، دېدى[1].

ئىمام نەسەئى، مۇھەممەد ئىبنى زەييادنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مۇئاۋىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئوغلى يەزىدكە خەلىپىلىكنى تاپشۇرغان چاغدا، مەرۋان: بۇ ئەبۇ بەكرى ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ تۇتقان يولىدۇر، دېگەن. بۇنى ئاڭلىغان ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: بۇ ھىرەقلى ۋە قەيسەرنىڭ تۇتقان يولىدۇر، دېگەن. شۇنىڭ بىلەن مەرۋان: اللہ تائالانىڭ: **﴿بەزى ئادەم (يەنى ئاتا ـ ئانىسى ئىمانغا دەۋەت قىلغان فاجىر بالا): ۋاي ـ ۋۇي! سىلەر مېنى قايتا تىرىلىشتىن قورقۇتۇۋاتامسىلەر» دەيدۇ﴾** دېگەن ئايىتىنىڭ نازىل بولۇشىغا سەۋەپ بولغان كىشى مۇشۇ شۇ، دېگەن. ئاندىن بۇ خەۋەر ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا يېتىپ بارغان. شۇنىڭ بىلەن ئائىشە: مەرۋان يالغان سۆزلەپتۇ، اللہ نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇ بۇنى بىلمەيدۇ. ئەگەر مەن بۇ ئايەت نازىل بولغان كىشىنىڭ ئىسمىنى ئېيتىشنى خالىسام، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ بېرەتتىم. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەرۋاننىڭ ئاتىسىغا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى چاغدا لەنەت ئېيتقان، مەرۋان بولسا اللہ نىڭ لەنىتىنىڭ بىر پارچىسىدۇر، دېگەن.

﴿سىلەر مېنى قايتا تىرىلىشتىن قورقۇتۇۋاتامسىلەر، (مەندىن ئىلگىرى) نۇرغۇن ئۇممەتلەر ئۆتتى (ئۇلاردىن ھېچ ئادەم تىرىلدۈرۈلگىنى يوق)﴾ يەنى ئۇ: نۇرغۇن كىشىلەر ئۆتتى، ئۇلاردىن بىرمۇ خەۋەرچى يەنى قايتا تىرىلىشتىن خەۋەر قىلغۇچى قايتىپ كەلمىدى، دەيدۇ.

﴿ئۇ ئىككىسى اللہ غا پەرياد قىلىپ﴾ يەنى ئۇ ئىككىسى اللہ تەئالادىن بالىسىغا ھىدايەت ئاتا قىلىشنى سوراپ، بالىسىغا: **﴿«ۋاي ساڭا! ئىمان ئېيتقىن، اللہ نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر» دەيدۇ. ئۇ: «بۇ پەقەت ئاۋۋالقىلاردىن قالغان ئەپسانىلەردۇر» دەيدۇ. ئەنە شۇنداق كىشىلەرگە (اللہ نىڭ ئازاب قىلىش) سۆزى ھەقلىق بولدى، ئۇلار بولسا ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بولغان ئۇممەتلەر قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇلار ھەقىقەتەن زىيان تارتقۇچى بولدى﴾** يەنى ئۇلار ئۆزلىرىگە ئوخشايدىغان، خۇي ـ پەيلى بىر بولغان، قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنى ۋە ئائىلىسىدىكىلەرنى زىيان تارتقۇزغۇچى كاپىرلارنىڭ گۇرۇھىنىڭ قاتارىغا كىرىپ كەتتى.

اللہ نىڭ **﴿بەزى ئادەم﴾** دېگەن ئايىتىدىن كېيىن كەلگەن **﴿ئەنە شۇنداق كىشىلەر﴾** دېگەن ئايىتى بىز يۇقىرىدا بايان قىلغان سۆزىمىزنىڭ دەلىلىدۇر. يەنى بۇ ئايەت ئومۇمغا قارىتىلغان بولۇپ، ئەنە شۇ تۈردىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ھەسەن ۋە قەتادە ئايەتتىكى"بەزى ئادەم" دېگەن سۆزدىن ھەر قانداق فاجىر، ئاتا ـ ئانىسىنى قاخشاتقۇچى، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى كاپىر كۆزدە تۇتۇلىدۇ، دەپ كۆرسەتكەن.

﴿(مۆمىنلەرنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ) ھەممىسىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا دەرىجىلىرى بولىدۇ﴾

يەنى ھەر بىر ئادەم قىلغان يامان ئەمەلىگە يارىشا ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

﴿ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى ۋە جازاسى (كەم ـ زىيادە قىلىنماي) تولۇق بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾ يەنى ئۇلارغا زەررىچىلىكمۇ ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ كىچىك نەرسىدە زۇلۇم قىلىنمايدۇ. ئابدۇراھمان ئىبنى زەيد ئىبنى ئەسلەم: دوزاخنىڭ دەرىجىلىرى تۆۋەنلەپ ماڭىدۇ، جەننەتنىڭ دەرىجىلىرى يۇقىرىغا قاراپ ئۆرلەپ ماڭىدۇ، دېگەن.

(1) اللہ تەئالا ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانى ئۇنىڭغا چاپلانغان تۆھمەتتىن ئاقلاپ ئايەت نازىل قىلغان.

www.munber.org

﴿كاپىلار دوزاختا توغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا ئەيىبلەش ۋە مالامەت قىلىش يۈزىسىدىن ئېيتىلىدۇ): «سىلەر لەززەتلىرىڭلارنى ھاياتىي دۇنيادا بەھرىمەن بولۇپ تۈگەتتىڭلار﴾ مۆمىنلەرنىڭ خەلىپىسى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ نۇرغۇن يېمەك ـ ئىچمەك لەززەتلىرىدىن پەرھىز تۇتقان، ئۇ: مەن ھەقىقەتەن ﷲ ئەيىبلەش ۋە مالامەت قىلىش يۈزىسىدىن: ﴿سىلەر لەززەتلىرىڭلارنى ھاياتىي دۇنيادا بەھرىمەن بولۇپ تۈگەتتىڭلار﴾ دېگەن كىشىلەرنىڭ قاتارىدىن بولۇپ قېلىشىمدىن قورقىمەن، دېگەن.

ئەبۇ مجلەز مۇنداق دېگەن: نۇرغۇن قەۋملەر دۇنيادىكى چاغلىرىدىلا ئۆزلىرىنىڭ ياخشىلىقلىرىغا ئېرىشىپ، تۈگىتىپ بولىدۇ، شۇڭا ئۇلارغا : ﴿سىلەر لەززەتلىرىڭلارنى ھاياتىي دۇنيادا بەھرىمەن بولۇپ تۈگەتتىڭلار﴾ دېيىلىدۇ.

﴿سىلەر زېمىندا ھەقسىز رەۋىشتە چوڭچىلىق قىلىپ، ئىماندىن باش تارتقانلىقىڭلار ۋە ﷲ نىڭ ئىتائىتىدىن چىققانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن، بۈگۈن خار قىلغۇچى ئازاب بىلەن جازالىنىسىلەر﴾ يەنى ئۇلار ئەمەلىنىڭ ئۆز تىپىدىن جازاغا تارتىلىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىنى ھاياتىي دۇنيادىن بەھرىمەن قىلىپ، ھەققە ئەگىشىشتىن تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتىپ، گۇناھ ئىشلارنى قىلىپ ھەددىدىن ئاشقىنىدەك، ﷲ تائالا ئۇلارنى خار قىلغۇچى ئازاب بىلەن جازالايدۇ. ئۇ ئازاب ئۇلارغا ئاھانەت، خارلىق، قاتتىق دەرت ـ ئەلەم، مەڭگۈلۈك ھەسرەت ئېلىپ كېلىدۇ. ئۇلارنىڭ تۇرالغۇ جايلىرى قاتتىق كۆيۈۋاتقان دوزاخنىڭ ئەڭ چوڭقۇر جايلىرىدا بولىدۇ. پاك ۋە يۈكسەك ﷲ بىزگە بۇنداق ئازابلارنىڭ ھەممىسىدىن پاناھ بەرسۇن!

* * * * * * *

۞ وَٱذۡكُرۡ أَخَا عَادٍ إِذۡ أَنذَرَ قَوۡمَهُۥ بِٱلۡأَحۡقَافِ وَقَدۡ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦٓ أَلَّا
تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ﴿٢١﴾ قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِتَأۡفِكَنَا عَنۡ ءَالِهَتِنَا فَأۡتِنَا بِمَا
تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا ٱلۡعِلۡمُ عِندَ ٱللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم مَّآ أُرۡسِلۡتُ بِهِۦ وَلَٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمۡ
قَوۡمٗا تَجۡهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوۡهُ عَارِضٗا مُّسۡتَقۡبِلَ أَوۡدِيَتِهِمۡ قَالُواْ هَٰذَا عَارِضٞ مُّمۡطِرُنَاۚ بَلۡ هُوَ مَا
ٱسۡتَعۡجَلۡتُم بِهِۦۖ رِيحٞ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيۡءِۭ بِأَمۡرِ رَبِّهَا فَأَصۡبَحُواْ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا مَسَٰكِنُهُمۡۚ
كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٢٥﴾

(ئى مۇھەممەد!) ئادنىڭ قېرىندىشى (يەنى ھۇد ئەلەيھىسسالام) نىڭ ئۆز قەۋمى بىلەن بولغان قىسسىسىنى بايان قىلغىن، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئەھقاف (دېگەن يەر) دىكى قەۋمىنى (ﷲ نىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇردى، ئۇنىڭدىن (يەنى ھۇدتىن) ئىلگىرى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئۆتتى. ئۇ (يەنى ھۇد) (قەۋمىنى ئاگاھلاندۇرۇپ) ئېيتتى: «سىلەر پەقەت ﷲ غىلا ئىبادەت قىلىڭلار، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ (ﷲ دىن غەيرىيگە ئىبادەت قىلساڭلار) بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن»[21]. *ئۇلار: «(ئى ھۇد!) سەن بىزنى ئىلاھلىرىمىزدىن توسقىلى كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر سەن (سۆزۈڭدە) راستچىللاردىن بولساڭ، بىزگە بىزنى قورقۇتقان ئازابنى كەلتۈرگىن» دېدى*[22]. *ئۇ: «(سىلەرگە ئازابنىڭ قاچان كېلىشىنى) پەقەت ﷲ بىلىدۇ، مەن سىلەرگە ئەۋەتىلگەن نەرسىنى تەبلىغ قىلىمەن ۋە لېكىن مەن سىلەرنى نادان قەۋم كۆرىمەن» دېدى*[23].

www.munber.org

ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ۋادىسىغا سۇرۇلۇۋاتقان بۇلۇتنى كۆرۈپ: «مانا بۇ بىزگە يامغۇر ياغدۇرغۇچى بۇلۇتتۇر» دېيىشتى. (هۇد ئېيتتى) «ئۇنداق ئەمەس، ئۇ سىلەر بالدۇرراق ئېلىپ كېلىشنى تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر، ئۇ بىر بوران بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە قاتتىق ئازاب بار﴿24﴾. ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ بىر ئەمرى بىلەن ھەممە نەرسىنى ھالاك قىلىدۇ» (يەنى بوران كېلىپ ئۇلارنى ھالاك قىلدى)، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ جايلىرىنىڭ (يەنى تۇرغان ماكانلىرىنىڭ ئىزىدىن) باشقا نەرسە كۆرۈنمەيدىغان بولۇپ قالدى، گۇناھكار قەۋمنى مۇشۇنداق جازالايمىز﴿25﴾.

ئاد قەۋمىنىڭ قىسسىسى توغرىسىدا

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئۇنىڭ قەۋمىدىن بەزى كىشىلەر ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن، الله تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا تەسەللى بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئى مۇھەممەد!) ئادنىڭ قېرىندىشى (يەنى هۇد ئەلەيھىسسالام) نىڭ ئۆز قەۋمىنى بىلەن بولغان قىسسىسىنى بايان قىلغىن**﴾ يەنى غالىب ۋە بۈيۈك الله تائالا هۇد ئەلەيھىسسالامنى ئىلگىرىكى ئاد قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. ئۇلار "ئەھقاف" دېگەن يەردە ئولتۇراقلاشقان ئىدى. قەتادە: بىزگە ئېيتىلىشىچە "ئاد" يەمەندە ئولتۇراقلاشقان بىر قەبىلە بولۇپ، يەمەننىڭ "شىھر" دەپ ئاتىلىدىغان يەردىكى دېڭىز بويىغا جايلاشقان بىر قۇملۇق تۆپىلىكتە ياشايتتى، دېگەن.

ئىمام ئىبنى ماجە ئۆزىنىڭ كىتابىدا: "ئەگەر بىرسى دۇئا قىلسا، ئۆزىگە دۇئا قىلىش بىلەن باشلىسۇن" دەپ ماۋزۇ قويۇپ، ئاندىن ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان: «الله بىزگە ۋە ئادنىڭ قېرىندىشىغا مەرھەمەت قىلسۇن».

﴿**ئۇنىڭدىن (يەنى هۇدتىن) ئىلگىرى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئۆتتى**﴾ يەنى الله تائالا ئۇلارنىڭ يۇرتلىرىنىڭ ئەتراپىدىكى شەھەرلەرگە ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنى ئەۋەتتى.

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇنى زامانداشلىرى ۋە كېيىنكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت قىلدۇق﴾[1]

﴿ئەگەر ئۇلار (بۇ بايانلاردىن كېيىن ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (سەن ئۇلارغا): «سىلەرنى ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنىڭ بېشىغا كەلگەن ئازابقا ئوخشاش ئازابتىن ئاگاھلاندۇرىمەن» دېگىن. ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا ئالدى - كەينىدىن (يەنى ھەممە تەرەپتىن) پەيغەمبەرلەر كېلىپ: «بىر الله دىن باشقىغا ئىبادەت قىلماڭلار!» دېدى﴾[2].

هۇد ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى ئاگاھلاندۇرۇپ ئۇلارغا مۇنداق دېدى: ﴿**مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ (الله دىن غەيرىيگە ئىبادەت قىلساڭلار) بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن**﴾. قەۋمى ئۇنىڭغا جاۋابەن مۇنداق دېدى: ﴿**«ئى هۇد (!سەن بىزنى ئىلاھلىرىمىزدىن توسقىلى كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر سەن (سۆزۈڭدە) راستچىللاردىن بولساڭ، بىزگە بىزنى قورقۇتقان ئازابنى كەلتۈرگىن)»**﴾ يەنى ئۇلار الله تەئالانىڭ ئازاب - ئوقۇبىتىنىڭ ئۆزلىرىگە كېلىشىنى يىراق ساناپ: ئۇنى تېزرەك كەلتۈرگىن دەپ، ئالدىراتتى. بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغانلار ئۇنىڭ بولۇشىنى ئالدىرىتىدۇ﴾[3].

---

(1) سۈرە بەقەرە 66 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
2 سۈرە فۇسسىلەت 13 — 14 - ئايەتلەر.
(3) سۈرە شۇرا 18 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

﴿**ئۇ: «(سىلەرگە ئازابنىڭ قاچان كېلىشىنى) پەقەت اللە بىلىدۇ. مەن سىلەرگە ئەۋەتىلگەن نەرسىنى تەبلىغ قىلىمەن**﴾ يەنى سىلەرنىڭ ئەھۋالىڭلارنى اللە تائالا ئوبدان بىلىدۇ. ئەگەر سىلەر ئازابنىڭ بالدۇر چۈشۈشىگە لايىق بولساڭلار، اللە تائالا ئۇنى سىلەرگە بالدۇر چۈشۈرىدۇ. مېنىڭ ئىشىمغا كەلسەك، مېنىڭ مەسئۇلىيىتىم سىلەرگە ئەۋەتىلگەن نەرسىنى تەبلىغ قىلىشتىن ئىبارەتتۇر. ﴿**ۋە لېكىن مەن سىلەرنى نادان قەۋم كۆرىمەن**﴾ يەنى سىلەر ئەقلىڭلارنى ئىشلەتمەيسىلەر، ھەقنى چۈشەنمەيسىلەر، دېدى.

﴿**ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ۋادىسىغا سۈرۈلۈۋاتقان بۇلۇتنى كۆرۈپ**﴾ يەنى ئۇلار ئۆزلىرىگە كېلىۋاتقان ئازاب بۇلۇتىنى كۆرۈپ، ئۇنى ئۆزلىرىگە يامغۇر ياغدۇرغۇچى بۇلۇت دەپ، گۇمان قىلدى. ئۇلار بۇنىڭدىن خۇرسەن بولۇشۇپ، بۇلۇتتىن ياخشىلىق كۈتتى. ئۇلار ھەقىقەتەن قۇرغاقچىلىق ئاپىتىگە دۇچ كەلگەن بولۇپ، يامغۇرغا ئىنتايىن موھتاج ئىدى.

﴿**ئۇنداق ئەمەس، ئۇ سىلەر بالدۇرراق ئىشقا ئېشىشىنى تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر، ئۇ بىر بوران بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە قاتتىق ئازاب بار**﴾ يەنى ئۇ سىلەر: ﴿**ئەگەر سەن (سۆزۈڭدە) راستچىللاردىن بولساڭ، بىزگە بىزنى قورقۇتقان ئازابنى كەلتۈرگىن**﴾ دېگەن ئازابنىڭ دەل ئۆزى شۇ.

﴿**ئۇ بىر بۇران بولۇپ**﴾ ئۇنىڭ مەسئۇلىيىتى ئۇلارنىڭ يۇرتىدىكى ھەممە نەرسىنى پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرى بىلەن ھالاك قىلىشتىن ئىبارەتتۇر. بۇ ھەقتە اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇ (يەنى بوران) ھەر قانداق نەرسىنىڭ يېنىدىن ئۆتسە، ئۇنى چىرىگەن سۆڭەكتەك (تىتما ـ تالاڭ) قىلىۋېتەتتى﴾[1].

﴿**شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ جايلىرىنىڭ (يەنى تۇرغان ماكانلىرىنىڭ ئىزىدىن) باشقا نەرسە كۆرۈنمەيدىغان بولۇپ قالدى**﴾ يەنى ئۇلارنىڭ چوڭ ـ كىچىك ھەممىسى ھالاك بولدى، ئۇلاردىن ھېچكىممۇ تىرىك قالمىدى.

﴿**گۇناھكار قەۋمنى مۇشۇنداق جازالايمىز**﴾ يەنى مانا بۇ پەيغەمبەرلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان، بىزنىڭ بۇيرۇقلىرىمىزغا خىلاپلىق قىلغان كىشىلەر ھەققىدىكى ھۆكمىمىزدۇر.

ئىمام ئەھمەد، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېغىزى ئېچىلىپ قالغىدەك قاقاقلاپ كۈلگەنلىكىنى كۆرمىدىم. ئۇ كۈلسە پەقەت تەبەسسۇم بىلەن كۈلەتتى. ئەگەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇلۇتنى ياكى بوراننى كۆرسە، بۇلۇت ياكى بوراننىڭ ياخشى ـ يامان ئىكەنلىكىنى ئۇنىڭ يۈزىدىن بىلىۋالغىلى بولاتتى. مەن: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! كىشىلەر بۇلۇتنى كۆرسىلا يامغۇر يېغىپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىپ خۇشال بولىدىكەن. لېكىن سەن بۇلۇتنى كۆرسەڭ، يۈزۈڭنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىدىغانلىقىنى كۆرىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئى ئائىشە! مەن قانداقمۇ ئۇ بۇلۇتتا ئازاب يوق دېيەلەيمەن؟ قەۋملەردىن بىرى ھەقىقەتەن بوران بىلەن ھالاك قىلىنغان، يەنە بىرى بولسا، ئىچىدە ئازاب بار بۇلۇتنى كۆرگەندە: مانا بۇ بىزگە يامغۇر ياغدۇرغۇچى بۇلۇتتۇر، دېيىشكەن» دەپ جاۋاپ بەردى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەھمەد، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاسمان ئۇپۇقلىرىدىن بىرەر تەرەپتە بىرەر ئۆزگىرىشنى كۆرسە ئىشىنى تاشلاپ ھەتتا ناماز ئوقۇۋاتقان تەقدىردىمۇ: «ئى اللە! ساڭا سېغىنىپ ئۇنىڭ يامانلىقىدىن پاناھ تىلەيمەن» دەيتتى. ئەگەر اللە تائالا ئۇنى كۆتۈرۈۋەتسە، غالىب ۋە بۈيۈك اللە تەئالاغا ھەمدۇسانا ئېيتاتتى. ئەگەر يامغۇر ياغسا: «ئى اللە! پايدىلىق يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگىن» دەيتتى.

---

[1] سۈرە زارىيات 42 ـ ئايەت.

www.munber.org

ئىمام مۇسلىم، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئەگەر بوران چىقسا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئى الله! مەن ھەقىقەتەن سەندىن بوراننىڭ ياخشى بولۇشىنى، بوراندىكى ياخشىلىقنى ۋە بوران ئەۋەتىلگەن نەرسىدىكى ياخشىلىقنى سورايمەن. ساڭا سېغىنىپ بوراننىڭ يامان بوران بولۇپ قېلىشىدىن ۋە بوران بىلەن ئەۋەتىلگەن نەرسىدىكى يامانلىقتىن پاناھ تىلەيمەن» دەيتتى. ئەگەر ھاۋا تۇتۇلۇپ چاقماق چاققىلى تۇرسا، چىرايى ئۆزگىرىپ كېتەتتى ـ دە، سىرتقا چىقاتتى، ئۆيگە كىرەتتى، ئۇيان ـ بۇيان ماڭاتتى. ئەگەر يامغۇر ياغسا، ئۇنىڭ يۈزىدىن ئەندىشىسى تۈگەيتتى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇنى بىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سورىغاندا، ئۇ: «ئى ئائىشە! بۇلۇتلار ئاد قەۋمىنىڭ ئېيتقىنىدەك بولۇپ قېلىشى مۇمكىن، ﴿**ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ۋادىسىغا سۈرۈلۈۋاتقان بۇلۇتنى كۆرۈپ: «مانا بۇ بىزگە يامغۇر ياغدۇرغۇچى بۇلۇتتۇر» دېيىشتى**﴾» دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئاد قەۋمىنىڭ ھالاك قىلىنغانلىقى ھەققىدىكى قىسسىسىنى سۈرە ئەئراف بىلەن سۈرە ھۇدتا بايان قىلغان ئىدۇق. شۇڭا ئۇنى بۇ يەردە قايتا تەكرارلاپ ئولتۇرمايمىز.

بارلىق ھەمدۇ ـ سانا ۋە مەدھىيە يۈكسەك الله غا مەنسۇپتۇر.

* * * * * * *

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ
سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم مِّن شَىْءٍ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟
بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا
نَصَرَهُمُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُرْبَانًا ءَالِهَةًۢ ۖ بَلْ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا۟
يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

بىز ئۇلارنى (يەنى ئاد قەۋمىنى) (پۇل ـ مال، كۈچ ـ قۇۋۋەت جەھەتتە) سىلەرنى قادىر قىلمىغان نەرسىلەرگە قادىر قىلدۇق. (ئۇلارنىڭ شۇ نېمەتلەرگە شۈكۈر قىلىپ، بۇ ئارقىلىق نېمەتلەرنى بەرگۈچى الله نى تونۇشى ئۈچۈن) ئۇلارغا قۇلاق، كۆز، قەلبلەرنى بەردۇق، ئۇلار الله نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرى، كۆزلىرى، دىللىرى ئۇلاردىن (الله نىڭ ئازابىدىن) ھېچ نەرسىنى دەپئى قىلمىدى، ئۇلار مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارغا نازىل بولدى﴿26﴾. (ئى مەككە ئاھالىسى!) بىز ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ئەتراپىڭلاردىكى شەھەرلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنى (كۇفرىدىن) يانسۇن دەپ ئايەتلەرنى تەكرار بايان قىلدۇق﴿27﴾. (ئۇلارغا ئازاب كەلگەندە) ئۇلارنىڭ خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دەپ الله دىن باشقا تۇتقان مەبۇدلىرى ئۇلارغا نېمىشقا ياردەم قىلمىدى؟ بەلكى ئۇلارنىڭ مەبۇدلىرى غايىب بولدى، بۇ (يەنى بۇتلار بىزنى خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دېگەن سۆزى) ئۇلارنىڭ ئويدۇرمىسىدۇر ۋە (الله غا) چاپلىغان بوھتانلىرىدۇر﴿28﴾.

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: بىز ھەقىقەتەن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەرنى بۇ دۇنيادا پۇل ـ مال ۋە ئەۋلادلارغا ئىگە قىلدۇق. ئۇلارغا سىلەرگە بەرمىگەن مال ـ دۇنيا ۋە ئەۋلادلارنى، سىلەرگە بېرىلگەن نەرسىلەرگە ئوخشاپمۇ قالمايدىغان نەرسىلەرنى ئاتا قىلدۇق.

www.munber.org

﴿(ئۇلارنىڭ شۇ نېمەتلەرگە شۈكۈر قىلىپ، بۇ ئارقىلىق نېمەتلەرنى بەرگۈچى الله نى تونۇشى ئۈچۈن) ئۇلارغا قۇلاق، كۆز، قەلبلەرنى بەردۇق، ئۇلار الله نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرى، كۆزلىرى، دىللىرى ئۇلاردىن (الله نىڭ ئازابىدىن) ھېچ نەرسىنى دەپئى قىلمىدى، ئۇلار مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارغا نازىل بولدى﴾ يەنى ئۇلار ئىنكار قىلغان، يۈز بېرىدىغانلىقىدىن گۇمانلانغان ئازاب ـ ئوقۇبەت ھەر تەرەپتىن ئۇلارنى ئورىۋالدى. ئى خىتاب قىلىنغۇچىلار! سىلەرمۇ ئۇلارغا ئوخشاش بولۇپ قېلىشتىن، ئاندىن سىلەرگىمۇ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئۇلارغا نازىل بولغان ئازابنىڭ يېتىپ قېلىشىدىن ھەزەر ئەيلەڭلار.

﴿(ئى مەككە ئاھالىسى!) بىز ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ئەتراپىڭلاردىكى شەھەرلەرنى ھالاك قىلدۇق﴾ يەنى الله ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغان ئاد قەۋمىگە ئوخشاش مەككە ئەتراپىدىكى ئۈممەتلەرنى ھالاك قىلدى. ئاد قەۋمى يەمەننىڭ ھەزرەمەۋت ۋىلايىتىنىڭ ئەھقاف دېگەن يېرىدە ياشايتتى.

الله سەمۇد قەۋمىنىمۇ ھالاك قىلدى. سەمۇد قەۋمىنىڭ ئولتۇراقلاشقان يەرلىرى مەككە ئاھالىسى بىلەن شامنىڭ ئارىسىدا ئىدى. شۇنداقلا الله سەبەئ قەۋمىنىمۇ ھالاك قىلغان، ئۇلار يەمەندە ياشايتتى. الله تائالا مەديەن قەۋمىنىمۇ ھالاك قىلدى، ئۇلارنىڭ ئورنى مەككە ئەھلىنىڭ غەززىگە ئۆتىدىغان يولى ئۈستىدە ئىدى. شۇنداقلا لۇتنىڭ قەۋمى بۇھەيرە ئاھالىسىنىمۇ ھالاك قىلغان، ئۇلارمۇ ھەم مەككىلىكلەرنىڭ ئۆتىدىغان يولى ئۈستىدە ئىدى.

﴿ئۇلارنى (كۇفرىدىن) يانسۇن دەپ ئايەتلەرنى تەكرار بايان قىلدۇق (ئۇلارغا ئازاب كەلگەندە) ئۇلارنىڭ خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دەپ الله دىن باشقا تۇتقان مەبۇدلىرى ئۇلارغا نېمىشقا ياردەم قىلمىدى؟﴾ يەنى ئۇلار ئۆزلىرى ياسىۋالغان يالغان مەبۇدلىرىغا شۇنداق ئېھتىياجلىق پەيتتە، ئۇ مەبۇدلىرى ئۇلارغا ياردەم قىلالىدىمۇ؟

﴿بەلكى ئۇلارنىڭ مەبۇدلىرى غايىب بولدى﴾ يەنى دەل ئەكسىچە ئۇلار مەبۇدلىرىغا ئەڭ مۇھتاج بولغان چاغدا، مەبۇدلىرى ئۇلارنى تاشلاپ كۆزدىن غايىب بولدى. ﴿بۇ (يەنى بۇتلار بىزنى خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دېگەن سۆزى) ئۇلارنىڭ ئويدۇرمىسىدۇر﴾ يەنى يالغان سۆزىدۇر. ئۇ بۇتلىرىدىن مەبۇد تۇتىۋالغانلىقلىرى ﴿ۋە (الله غا) چاپلىغان بوھتانلىرىدۇر﴾ ئۇلار ئۇ بۇتلارغا چوقۇنغانلىقلىرى، ئۇلارغا ئېتىقاد قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن ھەقىقەتەن ھالاكەتكە يولۇقتى ۋە زىيان تارتتى.

* * * * * * *

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُواْ ۖ فَلَمَّا
قُضِىَ وَلَّوْاْ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُواْ يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُواْ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُواْ
بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ
فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

(ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا بىر تۈركۈم جىنلارنى ساڭا قۇرئان تىڭشاشقا ئەۋەتتۇق، ئۇلار قۇرئان تىلاۋىتىگە ھازىر بولغاندا (بىر ـ بىرىگە): «جىم تۇرۇڭلار» دېيىشتى، قۇرئان تىلاۋەت قىلىنىپ

www.munber.org

بولغانـدىن كېيىن ئـۇلار ئـۆز قەۋمىگـە ئاگـاھلاندۇرغۇچى بولـۇپ قايتىشتى﴿29﴾. ئـۇلار ئېيتتى: «ئـى قەۋمىمىز! ھەقىقەتەن بىز مۇسادىن كېيىن نازىل بولغان، ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى كىتابلارغا ئۇيغۇن كېلىدىغان، ھەق دىنغا ۋە توغرا يولغا باشلايدىغان كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) تىڭشىدۇق» ﴿30﴾. «ئى قەۋمىمىز! اللہ غا دەۋەت قىلغۇچى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)نىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلىڭلار ۋە اللہ غا ئىمان ئېيتىڭلار، اللہ بەزى گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سىلەرنى قاتتىق ئازابتىن ساقلايدۇ» ﴿31﴾.كىمكى اللہ غا (ئىمان ئېيتىشقا) دەۋەت قىلغۇچىنىڭ (يەنى رەسۇلۇللانىڭ) دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىسا، ئازابتىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، اللہ دىن باشقا (ئۇنى اللہ نىڭ ئازابىدىن ساقلىغۇچى) يارەدەمچىلەر بولمايدۇ، ئۇلار (يەنى رەسۇلۇللانىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىغۇچىلار) ئوپئوچۇق گۇمراھلىقتىدۇر﴿32﴾.

جىنلارنىڭ قۇرئاننى تىڭشىغانلىقى ھەققىدىكى قىسسە توغرىسىدا

ئىمام ئەھمەد، زۇبەيرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ﴿**(ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا بىر تۈركۈم جىنلارنى ساڭا قۇرئان تىڭشاشقا ئەۋەتتۇق**﴾ دېگەن ئايەتتىكى ئەھۋال نەخلە دېگەن جايدا يۈز بەرگەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بولسا خۇپتەن نامىزىنى ئوقۇۋاتاتتى ﴿(قۇرئان تىڭشاش ئۈچۈن) جىنلار (ئولىشىپ) ئۇنى بېسىۋېلىشقا تاس قالىدۇ﴾[1].

ئىمام ئەھمەد ۋە مەشھۇر ئىمام ئەبۇ بەكرى بەيھەقى ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىلگىرى جىنلارغا قۇرئان ئوقۇپ بەرمىگەن ۋە ئۇلارنى كۆرۈپمۇ باقمىغان ئىدى. بىر كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر تۈركۈم ساھابىلىرى بىلەن ئۇكاز بازىرىغا كېتىۋاتاتتى. شۇ چاغدا شەيتانلار بىلەن ئاسمان خەۋىرىنىڭ ئارىسىدا ھەقىقەتەن توسالغۇ پەيدا بولغان ئىدى. شەيتانلار ئاسمان خەۋەرلىرىنى ئوغرىلىقچە ئاڭلىماقچى بولغاندا ئۇلارغا كۆيدۈرگۈچى يۇلتۇزلار ئېتىلاتتى. شەيتانلار باشلىقلىرىنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلگەندە، باشلىقلىرى: سىلەرگە نېمە بولدى؟ دېيىشتى. ئۇلار: بىز بىلەن ئاسمان خەۋىرى ئارىسىدا توسالغۇ پەيدا بولدى، بىزنىڭ ئۈستىمىزگە كۆيدۈرگۈچى يۇلتۇزلار ئېتىلدى، دېيىشتى. باشلىقلىرى: سىلەر بىلەن ئاسمان خەۋىرى ئارىسىدا توسالغۇ پەيدا بولغانغا قارىغاندا چوقۇم بىرەر يېڭى ئىش يۈز بېرىپتۇ، زېمىننىڭ ھەممە تەرەپلىرىگە ئاتلىنىڭلار، سىلەر بىلەن ئاسمان خەۋىرى ئارىسىدا نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىگە قاراڭلار، دەپ بۇيرۇق بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرى بىلەن ئاسمان خەۋىرى ئارىسىدا نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى بىلىپ كېلىش ئۈچۈن، زېمىننىڭ شەرق ۋە غەرب تەرەپلىرىگە يۈرۈپ كېتىشتى. تەھامە تەرەپكە قاراپ ماڭغان بىر تۈكۈم جىنلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىشتى، دەل شۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇككاز بازىرى تەرەپكە قاراپ يولغا چىقىپ نەخلە دېگەن يەرگە كەلگەندە ساھابىلىرى بىلەن بامدات نامىزىنى ئوقۇۋاتاتتى. جىنلار قۇرئاننى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىشتى. ئۇلار: اللہ نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بىز بىلەن ئاسمان خەۋىرى ئارىسىدا توسالغۇ بولغان نەرسە دەل مانا مۇشۇ، دېيىشتى. ئۇلار بۇ يەردىن قەۋمىنىڭ يېنىغا قايتىپ بارغان چاغدا: ئى قەۋمىمىز! بىز توغرا يولغا باشلايدىغان ئاجايىب قۇرئاننى ھەقىقەتەن ئاڭلىدۇق، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگارىمىزغا ھېچكىمنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز، دېدى. اللہ پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا: ﴿(ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭگە) ئېيتقىنكى، «بىر قانچە نەپەر جىننىڭ (مەندىن قۇرئان) تىڭشاپ (ئىمان ئېيتقانلىقى) ماڭا ۋەھيى قىلىندى﴾[2] دېگەن ئايەتنى نازىل

---

[1] سۈرە جىن 19 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە جىن 1 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

قىلدى. شۇنداقلا ئۇنىڭغا پەقەت جىنلارنىڭ سۆزلىرى ۋەھيي قىلىنغان ئىدى. ئىمام بۇخارى بۇنىڭغا ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس رىۋايەت قىلغان، بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم، تىرمىزى ۋەنەسەئى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نەخلە ۋادىسىدا قۇرئان ئوقۇۋاتقان چاغدا جىنلار ئۇنىڭ يېنىغا يېتىپ كېلىشتى، ئۇلار قۇرئاننى ئاڭلىغاندىن كېيىن ﴿(بىر ـ بىرىگە): «جىم تۇرۇڭلار» دېيىشتى﴾ ئۇلار توققۇز نەپەر بولۇپ بىرىنىڭ ئىسمى زۇبئە ئىدى.

شۇنىڭ بىلەن غالىب، بۈيۈك الله : ﴿**(ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا بىر تۈركۈم جىنلارنى ساڭا قۇرئان تىڭشاشقا ئەۋەتتۇق، ئۇلار قۇرئان تىلاۋىتىگە ھازىر بولغاندا (بىر ـ بىرىگە): «جىم تۇرۇڭلار» دېيىشتى، قۇرئان تىلاۋەت قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئۆز قەۋمىگە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇپ قايتىشتى**﴾ دېگەن ئايەتنى تاكى ﴿**ئوپئوچۇق گۇمراھلىقتىدۇر**﴾ دېگەن ئايەتكىچە نازىل قىلدى. بۇ ھەدىس يۇقىرىدىكى ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس بىلەن بىرگە بۇ ئايەتتە دېيىلگەندەك جىنلارنىڭ قۇرئان تىڭشاشقا ھازىر بولغانلىقى بايان قىلىنغان بۇ ئايەتتىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سەزمىگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. جىنلار پەقەت ئۇنىڭ تىلاۋىتىنى تىڭشىغان، ئاندىن قەۋمىنىڭ يېنىغا ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن قايتىپ كەتكەن. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا توپ ـ توپ ئەلچىلەر جامائەسىنى ئەۋەتكەن.

﴿**ئۇلار ئۆز قەۋمىگە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇپ قايتىشتى**﴾ يەنى ئۇلار قەۋمىگە قايتىپ بېرىپ ئۇلارنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغانلىرى بويىچە ئاگاھلاندۇردى.

الله تائالا قەۋمنى ئاگاھلاندۇرغۇچى دىنىي ئالىملار ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەربىر جامائەدىن يەنە بىر تۈركۈمى دىنىي ئالىم بولۇپ، ئۇلار قەۋمىنىڭ قېشىغا قايتقاندىن كېيىن، قەۋمىنىڭ الله دىن قورقۇشى ئۈچۈن، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش مەقسىتىدە نېمىشقا (ئىلىم تەلەپ قىلىشقا) چىقمايدۇ؟﴾[1].

ئۆلىمالار بۇ ئايەت بىلەن جىنلارنىڭ ئىچىدىن ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنىڭ بارلىقىغا، بىراق ئۇلاردىن پەيغەمبەرلەرنىڭ يوقلۇقىغا دەلىل ـ ئىسپات كۆرسىتىدۇ. الله تائالانىڭ جىنلاردىن پەيغەمبەر ئەۋەتمىگەنلىكىدە شەك يوق. الله تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايەتلىرى بۇنىڭ دەلىلىدۇر: ﴿بىز سەندىن ئىلگىرى پەقەت شەھەر ئاھالىسىدىن بولغان ئەرلەرنى پەيغەمبەر قىلىپ، ئۇلارغا ۋەھيى قىلدۇق﴾[2] ﴿بىز سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىلا ئەلۋەتتە تاماق يەيتتى، بازارلاردا مېڭىپ يۈرەتتى﴾[3].

الله دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەيغەمبەرلىكنى، كىتابنى (يەنى ساماۋى كىتابلارنى) ئۇنىڭ ئەۋلادىغا خاس قىلدۇق﴾[4] ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن الله تائالا ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئەۋلادى ۋە نەسلىدۇر.

ئەمما سۈرە ئەنئامدىكى بۈيۈك ۋە يۈكسەك الله تائالانىڭ: ﴿«ئى جىنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسى! سىلەرگە ئۆز ئىچىڭلاردىن مېنىڭ ئايەتلىرىمنى بايان قىلىپ بېرىدىغان، بۇ كۈنۈڭلاردىكى ئۇچرىشىشتىن

---

[1] سۈرە تەۋبە 122 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە يۈسۈف 109 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە فۇرقان 20 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[4] سۈرە ئەنكەبۇت 27 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

سىلەرنى ئاگاھلاندۇرىدىغان پەيغەمبەرلەر كەلمىدىمۇ؟ »﴾[1] دېگەن ئايىتىگە كەلسەك، بۇ ئورۇندا بۇ ئىككى خىل مەخلۇقاتنىڭ ھەممىسى كۆزدە تۇتۇلغان بولسىمۇ، بىراق پەيغەمبەرلەر ئىنسانلارغىلا قارىتىلغان.

الله تائالا جىنلارنىڭ ئۆز قەۋملىرىنى ئاگاھلاندۇرغانلىقىنى بايان قىلىپ، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن خەۋەر قىلغان ھالدا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇلار ئېيتتى: « ئى قەۋمىمىز! ھەقىقەتەن بىز مۇسادىن كېيىن نازىل بولغان، ئۆزىدىن ئىلگىرىكى كىتابلارغا ئۇيغۇن كېلىدىغان، ھەق دىنغا ۋە توغرا يولغا باشلايدىغان كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) تىڭشىدۇق**»﴾ جىنلار ئىسا ئەلەيھىسسالامنى تىلغا ئالمىدى. چۈنكى، ئۇنىڭغا ئىنجىل نازىل قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ۋەز - نەسىھەتلەرلا بولۇپ، ھالال - ھارام ھەققىدىكى ھۆكۈملەر بولسا ناھايىتى ئاز ئىدى. ئىنجىل ئەمەلىيەتتە تەۋراتقا دائىر شەرىئەتنى تولۇقلاش ئۈچۈن نازىل قىلىنغان بولۇپ، ئەسلى تايىنىدىغان كىتاب تەۋراتتىن ئىبارەت ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن جىنلار: ﴿**مۇسادىن كېيىن نازىل بولغان**﴾ دېگەن ئىدى.

شۇنىڭدەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋەرەقە ئىبنى نەۋفەلگە جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆزىگە تۇنجى قېتىم ۋەھيي ئېلىپ چۈشكەن قىسسىسىنى بايان قىلغان چاغدا، ئۇ: پاھ ! پاھ! مانا بۇ مۇساغا كەلگەن جىبرىئىلنىڭ دەل ئۆزى شۇ! كاشكى مەن ئۇ چاغدا ياش يىگىت بولۇپ قالغان بولسام - ھە! دېگەن ئىدى.

بىز تىڭشىغان بۇ قۇرئان ﴿**ئۆزىدىن ئىلگىرىكى كىتابلارغا**﴾ يەنى ئۆزىدىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ﴿**ئۇيغۇن كېلىدىغان**﴾ ئېتىقاد، خەۋەر ۋە ئەمەللەردە ﴿**ھەق دىنغا ۋە توغرا يولغا باشلايدىغان**﴾ كىتابتۇر.

شەك - شۈبھىسىزكى قۇرئان خەۋەر ۋە تەلەپتىن ئىبارەت ئىككى نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇنىڭ خەۋىرى راستتۇر. تەلىۋى توغرىدۇر، خۇددى الله تائالا ئۆزىنىڭ ئايىتىدە: ﴿پەرۋەردىگارىڭنىڭ سۆزى ناھايىتى راستتۇر، ناھايىتى توغرىدۇر﴾[2] دېگەندەك. الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿الله ھەق دىننى بارلىق دىنلار ئۈستىدىن غالىب قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى﴾[3] ھىدايەت پايدىلىق ئىلىمدىن ئىبارەتتۇر. ﴿**ھەق دىن**﴾ ياخشى ئەمەلدىن ئىبارەتتۇر. جىنلارمۇ مۇشۇنداق دېدى: قۇرئان ئېتىقادلاردا ﴿**ھەق دىنغا**﴾ ۋە ئەمەللەردە توغرا يولغا باشلايدۇ.

﴿**ئى قەۋمىم! الله غا دەۋەت قىلغۇچى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)نىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلىڭلار**﴾ بۇ ئايەتتە الله تائالانىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى جىنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەنلىكىگە دەلىل باردۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن الله : ﴿**الله غا دەۋەت قىلغۇچىنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلىڭلار ۋە الله غا ئىمان ئېيتىڭلار**﴾ دېدى.

﴿**الله بەزى گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سىلەرنى قاتتىق ئازابتىن ساقلايدۇ**﴾ يەنى الله ئۆزىنىڭ قاتتىق ئازابىدىن سىلەرنى ساقلايدۇ. ئاندىن الله ئۇلاردىن خەۋەر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**كىمكى الله غا (ئىمان ئېيتىشقا) دەۋەت قىلغۇچىنىڭ (يەنى رەسۇلۇللانىڭ) دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىسا، ئازابتىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ**﴾ يەنى الله تائالانىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى ئۇنى پۈتۈن ئەتراپتىن قورشاپ تۇرىدۇ.

---

[1] سۈرە ئەنئام 130 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئەنئام 115 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە سەف 9 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

﴿اللە دىن باشقا (ئۇنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلىغۇچى) ياردەمچىلەر بولمايدۇ﴾ يەنى ئۇلارنى ئۇ ئازابتىن ھېچكىم قۇتقۇزمايدۇ. **﴿ئۇلار (يەنى رەسۇلۇللانىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىغۇچىلار) ئوپئوچۇق گۇمراھلىقتىدۇر﴾**.

مانا بۇ تەھدىد قىلىش ۋە قورقۇتۇش ئۇسۇلىدۇر. جىنلار ئۆز قەۋمىنى ساۋابقا رىغبەتلەندۈرۈش ۋە ئازابتىن قورقىتىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ دەۋەت قىلدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلاردىن نۇرغۇنلىرىغا دەۋەت قاتتىق تەسىر كۆرسەتتى ۋە ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا ئىمان ئېيتىش ئۈچۈن توپ ـ توپ بولۇپ كېلىشتى. بارلىق ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيە اللە غا مەنسۇپتۇر.

* * * * * * *

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَلَمْ يَعْىَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَـٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْـِۧىَ
ٱلْمَوْتَىٰ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَلَيْسَ هَـٰذَا بِٱلْحَقِّ ۖ
قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَٱصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْعَزْمِ مِنَ
ٱلرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍۭ ۚ بَلَـٰغٌ ۚ فَهَلْ
يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾

ئۇلار (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى كۇففارلار) بىلمەمدۇكى، ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان ۋە ئۇلارنى يارىتىشتا چارچاپ قالمىغان اللە ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟ دۇرۇس، ئۇ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر[33]. كاپىرلار دوزاخقا توغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا): «بۇ (يەنى سىلەر ئېيتىۋاتقان ئازاب) راست ئەمەسمۇ؟» (دېيىلىدۇ) ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز بىلەن قەسەمكى، ئەلۋەتتە راستتۇر» دەيدۇ، اللە (ئۇلارغا): «كاپىر بولغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن ئازابنى تېتىڭلار» دەيدۇ[34]. (ئى مۇھەممەد!) سەن (مۇشرىكلارنىڭ سالغان جاپاسىغا) ئىرادىلىك پەيغەمبەرلەر سەۋر قىلغاندەك سەۋر قىلغىن، ئۇلارغا بولىدىغان ئازابقا ئالدىراپ كەتمىگىن. ئۇلار (ئاخىرەتتە) ۋەدە قىلىنغان ئازابنى كۆرگەندە، (ئۇلار دۇنيادا) گويا كۈندۈزدە بىر دەملا تۇرغاندەك ھېس قىلىدۇ، (بۇ قۇرئان سىلەرگە) تەبلىغدۇر، پەقەت پاسىق قەۋملا ھالاك قىلىنىدۇ[35].

ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلىش ھەققىدىكى دەلىللەر توغرىسىدا

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: قىيامەت كۈنى تىرىلىشنى ئىنكار قىلغان، ئۆلۈكلەرنىڭ ھېساب بېرىشى ئۈچۈن قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلىدىغانلىقىنى يىراق سانىغان ئەنە شۇ كۇففارلار بىلمەمدۇكى، **﴿ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان ۋە ئۇلارنى يارىتىشتا چارچاپ قالمىغان اللە﴾** يەنى ئۇلارنى يارىتىش ھېچ ئېغىر كەلمىگەن، بەلكى ئۇلارغا: ۋۇجۇدقا كەل دېيىشى بىلەن تەڭ ئۇلار ھېچقانداق قارشىلىق ۋە بويۇنتاۋلىق قىلماستىن اللە تائالانىڭ بۇيرۇقىغا ئىتائەت قىلغان ۋە ئۇنى قوبۇل قىلغان، اللە تائالادىن قورققان ۋە تىترىگەن ھالدا ۋۇجۇدقا كەلگەن، ئەنە شۇ اللە ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟

بۈيۈك ۋە غالىب اللە تائالا يەنە بۇ ھەقتە توختىلىپ مۇنداق دېگەن: **﴿ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى** يارىتىش ئەلۋەتتە ئىنسانلارنى يارىتىشتىن كۆپ قىيىندۇر ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ كۆپچىلىكى (بۇنى)

www.munber.org

ئۇقمايدۇ﴾[1] شۇنىڭ ئۈچۈن اللە تائالا مۇنداق دېدى: ﴿**دۇرۇس، ئۇ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر**﴾ يەنى اللە تائالا ئۆزىگە كۆپۈرلۈق قىلغانلارنى قاتتىق قورقۇتۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**كاپىرلار دوزاخقا تۇغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا): «بۇ (يەنى سىلەر تېتىۋاتقان ئازاب) راست ئەمەسمۇ؟» (دېيىلىدۇ)**﴾ يەنى ئۇلارغا بۇ راست ئەمەسمۇ؟ بۇ ئازاب سېھىرمۇ ياكى سىلەر ئۇنى كۆرمەيۋاتامسىلەر؟ دېيىلىدۇ.

﴿**ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز بىلەن قەسەمكى، ئەلۋەتتە راستتۇر» دەيدۇ**﴾ يەنى ئۇلارغا پەقەت ھەقىقەتنى ئېتىراپ قىلىشتىن باشقا چارە يوق. ﴿**اللە (ئۇلارغا): «كاپىر بولغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن ئازابنى تېتىڭلار» دەيدۇ**﴾.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سەۋر قىلىشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

اللە تائالا پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى، قەۋمىنىڭ ئۇنى ئىنكار قىلغانلىقىغا سەۋر قىلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئى مۇھەممەد!) سەن (مۇشرىكلارنىڭ سالغان جاپاسىغا) ئىرادىلىك پەيغەمبەرلەر**﴾ قەۋملىرىنىڭ ئۆزلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىغا ﴿**سەۋر قىلغاندەك سەۋر قىلغىن**﴾ ئىرادىلىك پەيغەمبەرلەر نوھ، ئىبراھىم، مۇسا، ئىسا ۋە بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەڭ ئاخىرقىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئىبارەتتۇر. اللە تائالا ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ئارىسىدىن ئۇلارنىڭ ئىسىملىرىنى سۈرە ئەھزاب بىلەن سۈرە شۇرادىكى ئىككى ئايەتتە ئېنىق بايان قىلغان ئىدۇق.

﴿**ئۇلارغا بولىدىغان ئازابقا ئالدىراپ كەتمىگىن**﴾ يەنى ئۇلارغا چۈشىدىغان ئازابنىڭ تېزرەك چۈشۈشى ئۈچۈن ئالدىراپ كەتمىگىن. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئى مۇھەممەد! مېنىڭ ئايەتلىرىمنى) ئىنكار قىلغۇچى دۆلەتمەنلەرنى ماڭا قويۇۋەتكىن (يەنى ئۇلارنىڭ جازاسىنى ئۆزەم بېرىمەن)، ئۇلارغا ئازغىنا مۆھلەت بەرگىن﴾[2] ﴿(ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارنىڭ ھالاك بولۇشىغا ئالدىرىمىغىن، ئۇلارغا ئازراق مۆھلەت بەرگىن (ئۇزاققا قالماي ئۇلارغا قانداق قىلىدىغانلىقىمنى كۆرىسەن﴾[3].

﴿**ئۇلار (ئاخىرەتتە) ۋەدە قىلىنغان ئازابنى كۆرگەندە، (ئۇلار دۇنيادا) گويا كۈندۈزدە بىر دەملا تۇرغاندەك ھېس قىلىدۇ**﴾ بۇ ھەقتە بۈيۈك ۋە يۈكسەك اللە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار قىيامەتنى كۆرگەن كۈندە، گويا ئۆزلىرىنى (دۇنيادا) پەقەت بىر كەچقۇرۇن ياكى بىر ئەتىگەن تۇرغاندەك (گۇمان قىلىدۇ)﴾[4] ﴿قىيامەت كۈنى اللە ئۇلارنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن) يىغىدۇ، (ئۇلارغا دۇنيادا تۇرغان مۇددىتى) كۈندۈزدە ئازغىنا ۋاقىت تۇرغاندەك قىسقا بىلىنىدۇ، ئۇلار ئۆزئارا تونۇشىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ اللە غا مۇلاقات بولۇشىنى (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى) ئىنكار قىلغانلار چوقۇم زىيان تارتىدۇ، ئۇلار توغرا يول تاپمىدى﴾[5].

﴿**(بۇ قۇرئان سىلەرگە) تەبلىغدۇر، پەقەت پاسىق قەۋملا ھالاك قىلىنىدۇ**﴾ يەنى اللە پەقەت يامان ئىش قىلىش ئارقىلىق ئۆزىنى ھالاك قىلغۇچى ئادەمنىلا ھالاك قىلىدۇ. بۇ غالىب ۋە بۈيۈك اللە تائالانىڭ ئادىللىقى بولۇپ، اللە تائالا پەقەت ئازابقا تېگىشلىك بولغان كىشىنىلا ئازابلايدۇ.

---

[1] سۈرە غافىر 57- ئايەت.
[2] سۈرە مۇززەممىل 11 - ئايەت.
[3] سۈرە تارىق 17 - ئايەت.
[4] سۈرە نازىئات 46 - ئايەت.
[5] سۈرە يۇنۇس 45 - ئايەت.

www.munber.org

شۇنىڭ بىلەن سۈرە ئەھقافنىڭ تەپسىرى تۈگىدى. بارلىق ھەمدۇسانالار ئۇلۇغ اﷲ تائالاغا خاستۇر!
اﷲ تائالا توغرا ئىشقا تەۋپىق بەرگۈچىدۇر، خاتالىقتىن ساقلىغۇچىدۇر.

www.munber.org